

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Jan Řimnáč

JUDr. Rudolf Hotowetz. Žádaný i nechtěný národohospodář.

JUDr. Rudolf Hotowetz. Required and unwanted economist.

Bakalářská práce

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Ústav českých dějin

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 23. května 2022

.....

Jan Římnáč

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. PhDr. Janě Čechurové, Ph.D. za její čas, inspirativní rady a připomínky a celkově ochotný a trpělivý přístup při vedení této bakalářské práce.

Klíčová slova:

Rudolf Hotowetz, Obchodní a živnostenská komora v Praze, Živnostenská banka, Ministerstvo průmyslu, obchodu a živnost, Všeobecný pensijní ústav, Orientální ústav, celní unie, hospodářské sbližení střeoevropských států

Key words:

Rudolf Hotowetz, Chamber of Commerce and Trade in Prague, Živnostenská banka, Ministry of Industry, Trade and Business, General Retirement Institute, Oriental Institute, customs unions, Economic Rapprochement of Central European States

Abstrakt:

V předkládané bakalářské práci se pokusím souhrnně popsat životní osudy a osobnost JUDr. Rudolfa Hotowetze. Jelikož šlo o předního československého národohospodáře, důraz by měl být kladen na jeho četné aktivity ať již v pražské živnostenské a obchodní komoře, Živnostenské bance nebo jako ministra na ministerstvu obchodu. Pozornost by měla být věnována i jeho teoriím a konceptům sblížení středoevropských států nebo jeho pohledu na vývoj československého hospodářství.

Zkoumané období proto bude víceméně shodné s profesním životem Rudolfa Hotowetze, tedy od 90. let 19. století do 30. let století 20., s důrazem na konec první světové války a první léta samostatné Československé republiky. Text práce bude založen zejména na výzkumu archivních pramenů z fondů Archivu Kanceláře prezidenta republiky, Živnostenské banky nebo osobního fondu Rudolfa Hotowetze v Archivu Národního technického muzea. Dále bude použita i Hotowetzova vlastní přednášková činnost.

Abstract:

In the presented bachelor's thesis I would like to describe in summary life events and personality of Rudolf Hotowetz. Because he was one of the major Czechoslovak economists, the emphasis should be put on his many activities in the Chamber of Commerce and Trade in Prague or Živnostenská banka as well on his work as the Minister for Industry and Trade. Attention should be also take on his theories and concepts of rapprochement of the Central Europe states or his point of view on the development of the Czechoslovak economy.

The examined period in the thesis will bet the same as Rudolf Hotowetz's career life, from the 90's of the 19th century to the 30's of the 20th century, with emphasis on the end of world war one and on the first years of the independent Czechoslovak Republic. The text of the thesis will be based mainly on the research of archival sources from the archives of the Archiv Kanceláře prezidenta republiky, Živnostenská banka or of the personal Rudolf Hotowetz's fund in the Archiv Národního technického muzea. Hotowetz's own texts will be also used.

Obsah

Úvod.....	7
1) Původ a rodina	12
2) Obchodní a živnostenská komora.....	16
3) Živnostenská banka	24
4) Ministr Hotowetz.....	29
5) Všeobecný pensijní ústav	40
6) Orientální ústav.....	47
7) Národohospodářský teoretik – studie a práce Rudolfa Hotowetze.....	51
7.1) Rakouský státní problém.....	51
7.2) Úkoly naší politiky hospodářské, zejména obchodní a valutární	52
7.3) Hospodářské sblížení evropských států	54
7.4) Naše hospodářská situace ke sklonku světové krise	55
8) Další aktivity Rudolfa Hotowetze	57
Závěr	60
Seznam pramenů a literatury	64
Obrázková příloha.....	69

Úvod

Tato bakalářská práce by měla pojednávat o osobě Rudolfa Hotowetze. Na toto téma jsem přišel tím způsobem, že jsem několikrát narazil na jeho jméno při studiu odborné literatury k hospodářským dějinám, avšak často byl Hotowetz zmíněn jen jednou či dvěma větami, jak něco podepisuje nebo se něčeho spoluúčastní. Jedna veřejná funkce u něj střídala druhou. Přesto mě jeho osoba jakýmsi kouzlem oslovila a toto okouzlení mě dál a dál nutilo k tomu, abych si o jeho osobě zjistil více. A tak začalo moje sbírání střípků jeho života, bohužel života spíše profesního, a protože žádné memoáry ani deníky se po něm nezachovaly, tak hlavním pramenem k osobnímu životu se stala zejména korespondence. Tato práce tedy bude životopisem spíše po profesní stránce, přesto se mi pár drobností z osobního života snad podařilo odhalit.

Když jsem svým přátelům a kolegům říkal o tématu, které jsem si zvolil (a zde mi při výběru byla užitečná stránka na internetové encyklopedii Wikipedia s heslem „Rudolf Hotowetz“, které je jen velmi stručné), byla většinou jejich první reakce: „Zajímavé... a kdo to, prosím tě, vlastně byl?“ A zde mi nastala první komplikace. Na otázku „kdo to byl“ se totiž nedá odpovědět jednoduše, a tak krátkou odpověď si snad ani Rudolf Hotowetz nezaslouží. Ano, dalo by se ve zkratce říct, že to byl úředník-politik-národohospodář první republiky, a mnohým by taková odpověď stačila, přesto s takovou bych já nebyl spokojený. Hotowetz ve svém profesním životě zastával mnoho veřejných funkcí, často svou povahou a důležitostí velmi odlišných, přesto je u něj vidět jakási povinnost ke službě a zároveň i skromnost a upřímnost, s jakou ke každé práci a funkci přistupoval. V době, kdy chtěl podat demisi na svou ministerskou funkci, s tím že ji nemůže vykonávat ve státním zájmu, bylo v těch slovech něco, čemu by se dalo i s odstupem času uvěřit.¹ A ačkoliv nějaký čas vykonával ministerskou funkci, nejsem si zcela jistý, zda se o Hotowetzovi dá mluvit jako o politikovi. V žádné jiné životní fázi se krom let 1920 a 1921 politice nevěnoval a v úřednické vládě měl být pouze jako „odborník“.²

Obtíže, jak popsat Hotowetze stručně, ale zároveň výstižně, mi pomohl vyřešit článek z Lidových novin. V začáteční fázi bádání jsem totiž narazil článek, který byl věnovaný jeho sedmdesátým narozeninám, a v odpovědi na otázku „kdo to byl“ byl nejvhodnější a podle mých

---

¹ AKPR, fond KPR, protokol P, spis. znak P VI, Jmenování vlády (1920-1921); dopis Hotowetze Černému z 26. srpna 1921

² PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu, III: 1920*. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 1238.

představ nejvíce vypovídající (když pomineme jeho oslavnou formu). Proto už zde na úvod bych si z něj dovolil pro představu citaci:

Dne 12. října dovrší dr. Rudolf Hotowetz 70. let svého života. Narodil se v Říčanech, právníckou dráhu začal v politické službě u místodržitelství v Praze, odtud přešel k pražské obchodní komoře, které – když ji nakonec vedl – dodal lesku a významu. Odtud odchází do pense, ale nikoli na odpočinek, v r. 1917, od převratu stojí v čele Všeobecného pensijního ústavu, ve vládě Černého 1920-1921 byl ministrem obchodu a správcem Úřadu pro zahraniční obchod, který předtím vytvořil za druhé Tusarovy vlády.

[...]

Dr. Hotowetz je vynikající postava v dějinách naší hospodářské politiky. K přirozenému daru velké bystrosti a inteligence se druží jednak vzácný charakter, zejména nezištnost, mužnost a odvaha i láska k pravdě, jednak dlouholetá práce a zkušenost. Nedovedl se dívati na problémy státní a národohospodářské úhlem politického stranictví a proto také nedošel ani obhájení proti útokům odpůrců ani uznání, které má tisk politický zbarvený pouze pro své příslušníky.³

Takhle o něm psal v říjnu roku 1935 další významný československý národohospodář a ekonom Karel Engliš (se kterým ho pojilo snad přátelství právě ze společného působení v Tusarově a Černého první úřednické vládě), který si minimálně podle blahopřání spolupráce s Hotowetzem velmi cenil. Proč píšou zrovna „další významný národohospodář“? To je možná jeden z cílů této bakalářské práce, kdy bych se chtěl pokusit představit Rudolfa Hotowetze jako dalšího významného československého národohospodáře. Rudolf Hotowetz, jak se mi zdá, byl člověkem vlastního názoru, názoru, za kterým si dokázal stát. Svým názorem se totiž často nebál jít takřikajíc proti proudu, a jak se zmiňoval Karel Engliš už v právě zmiňovaném blahopřání: „jen další vývoj mu dal za pravdu“.

Zmíněné funkce v blahopřání však nejsou kompletní. Dalo by se k nim přičíst i několik dalších, jako bylo krátké (ale důležité) působení ve správní radě Živnostenské banky nebo i vedení Orientálního ústavu. Také zde není zmíněna ani Hotowetzova publikační činnost, která byla

---

³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.10.1935, 43(511, ranní vydání). sv. 511 s. 5.

sice zaměřena pouze na národohospodářské otázky, přesto byla velmi široká, a ve dvacátých a třicátých letech byl v této činnosti velmi aktivní.⁴ Hotowetzova činnost se za celý jeho život nesoustředila jen na jednu činnost či oblast a jeho rozsah zaměření byl opravdu široký, a přesto svým působením a prací dokázal ovlivnit několik institucí.

Tuto práci bych chtěl založit hlavně na výzkumu v příslušných archivních fondech institucí, ve kterých Hotowetz působil. Jak už jsem se zmínil, s odbornou literaturou je ten problém, že Hotowetz je v ní zmiňován jednou či dvěma větami, a tady by šlo jen o takové sbírání drobečků. Drtivá většina literatury se také týká působení u Živnostenské banky a na ministerstvu obchodu. K dalším institucím je literatura minimálně, někdy vůbec žádná. Drtivá většina zmínek by se dala označit souhrnně do kategorie „dokument také podepsal“ nebo „jednání se zúčastnil“. Je mým štěstím i smůlou, že o něm tolik napsáno zatím nebylo. Jak už jsem se zmínil, problém je také v tom, že po sobě zanechal minimum ego dokumentů.

Největší sbírka osobních dopisů ze 30. a 40. let v jeho vlastním fondu (Archiv Národního technického muzea NAD 524). Obecně o době, kdy už byl takřikajíc „v letech“, se dá pohodlně zjistit mnohem více než v jeho profesionálních začátcích. Součástí obsahu tohoto fondu jsou i vlastní texty, které sepisoval od roku 1915 a jeho příspěvky do různých odborných časopisů, nebo další poznámky. Osud tohoto fondu je bohužel poněkud nešťastný, protože se z velké části stal obětí povodní v roce 2002. Jinak každá instituce nebo každý úřad, ve kterém Hotowetz působil, má vlastní fond, takže dohledat nějaké informace k profesnímu životu nebyl takový problém. Nejsložitější to bylo u krátkého působení u místodržitelství v Praze, a tedy bádání v příslušném fondu (Národní archiv NAD 873), i vzhledem k méně významnému působení. Podobná situace nastala i u působení u Obchodní a živnostenské komory (Státní oblastní archiv Praha-Chodovec NAD 22), kde měl pozici právě „pouhého“ úředníka. I tak zde měl své chvílky na výsluní.

Ve všech následných funkcích už je situace v mnoha parametrech lepší. K působení u Živnostenské banky jsem využil její fond (Archiv České národní banky), kde jsem se soustředil na její výroční zprávy a zprávy z jednání výkonného výboru. K působení na ministerstvech mi byl nápomocný zejména fond Předsednictva ministerské rady (Národní archiv NAD 1082) a protokoly z jednání vlád, které jsou součástí tohoto fondu. Užitečné byly i fondy Přemysla

---

⁴ V jedné výjimce vydal i spisek politický, totiž *Rakouský státní problém*, který sepsal v roce 1915 a populární u jeho přátel a známých se opět stal v době po mnichovské dohodě

Šámala a jeho korespondence s Hotowetzem a fond KPR, kde se dají najít jmenování vlády. K bádání jsem také využil fondu Všeobecného pensijního ústavu (Národní archiv NAD 793), kde se zase jednalo o zápisy z jednání vládní komise a užšího výboru. Pro výzkum působení v čele Orientálního ústavu (Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky NAD 23) jsem také použil zejména materiálů ze schůzí řídicích orgánů. Kus pozůstalosti je také k nalezení ve fondu Národohospodářského ústavu (Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky NAD 20).

Název práce „Žádaný a nechtěný národohospodář“ jsem zvolil podle dojmu, který jsem o Hotowetzovi získal během studia materiálů. Tento pocit souvisí s Hotowetzovým náhlým vzestupem mezi národohospodářskou elitu v roce 1917 a naopak s jeho menším ústupem do pozadí ve druhé polovině roku 1921. V práci bych se chtěl zaměřit jak na osobní úspěchy, tak na kolektivní práci institucí, ve kterých působil. Další věc, která bude provázet většinu práce, je Hotowetzův pohled na hospodářství a způsob, jakým směrem by se mělo ubírat. Stručně by mělo být zmíněno i jeho nejbližší okolí.

Při zpracovávání života Rudolfa Hotowetze jsem se rozhodl přiblížit jeho profesní život víceméně chronologicky s drobnými odbočkami v první kapitole, teoretičtější/ukázkovou pasáží v kapitole předposlední a v doplňkové kapitole poslední. Jeho život se dá jednoduše rozčlenit podle institucí a úřadů, kde působil. Každá změna „zaměstnání“ byla v jeho životě vlastně důležitým mezníkem. Podle těchto mezníků jsem také snažil rozčlenit (až na výjimky) jednotlivé kapitoly.

V první kapitole se zabývám možným původem a vznikem jména „Hotowetz“ nebo původu, ke kterému se hlásil, druhou část kapitoly pak věnuji jeho nejbližší rodině. K tomuto tématu bohužel existuje nejméně materiálů, a tak se mi rodinný život podařil naznačit jen v nejzákladnějších aspektech. Druhá kapitola se pak věnuje instituci, kde Hotowetz strávil druhou největší část života, totiž jeho působení u Obchodní a živnostenské komory v Praze, a předcházejícímu kratičkému působení u Českého místodržitelství v Praze. Jeho úspěchy zde značně souvisí s rostoucím významem komory a vlastní iniciativou, kterou jako úředník projevoval. Kapitola o Živnostenské bance pojednává o tom, jak Hotowetzův příchod do jejího vedení pomohl s její „záchranou“. Ve čtvrté kapitole se věnuji asi nejvýznamnějšímu, ale také krátkému působení v čele ministerstva obchodu a Úřadu pro zahraniční obchod. Pátá kapitola je o působení v čele Všeobecného pensijního ústavu, respektive v čele zemské úřadovny tohoto

ústavu. Také jde o instituci, kde Hotowetz profesně strávil nejdelší časový úsek. Následující kapitola popisuje jeho působení jako prezidenta Orientálního ústavu. Část kapitoly je také věnována tomu, jak Hotowetz pomáhal tento ústav vůbec vytvořit. Sedmá kapitola trochu vybočuje z chronologické struktury a zabývá se Hotowetzovou odbornou činností. Na čtyřech vybraných ukázkách jsem se snažil ukázat jeho pohled na hospodářství a ekonomiku jak československou, tak evropskou/světovou. Vše pak uzavírá poslední kapitola, kde se věnuji dalším, méně významným aktivitám Rudolfa Hotowetze, a aktivitám na konci jeho života.

Původ a rodina

Jan Županič ve své knize o nobilitačních listinách pro pražské obránce roku 1648 zmiňuje jakéhosi Daniela Fridricha Hotovetcia mezi právě nobilitovanými. Během švédského útoku na Prahu měl bojovat ve studentské setnině a v bojích se několikrát vyznamenat, za tyto zásluhy mu pak byl udělen predikát z Lewehausu. Později jeho další potomci obdrželi predikát *von Hußenizt und Löwenßuas*. Ačkoliv v nobilitačních listinách z let 1709 a 1743 rodu je vynechána jedna generace, a situaci sledování rodu to poněkud komplikuje, za jednoho z potomků Daniela Fridricha se považuje i náš Rudolf Hotowetz. Konkrétně se přihlásil k Wentzlovi Podiwinovi, který působil jako lovčí na panství Zbiroh. Odpověď na otázku, zda mohl mít Rudolf Hotowetz předky patřící k vladyckému stavu, je pak nejistá, jisté ale je, že jak on, tak jeho otec, si dokázali respektované postavení vybudovat sami.⁵

Ve 40. letech, když už Rudolf Hotowetz odešel do penze a snažil se užít si co nejvíce klidu, která tato doba mohla nabídnout, začal trochu hlouběji řešit otázku možného původu rodu. Korespondenčně se rodovou záležitostí zabýval s pražským právníkem Františkem Hotovetzem⁶, kterého si pro svou věc dokázal získat. Společně se tak snažili přijít na to, zda mají nějakého společného předka. Výsledkem bylo, že oba za svého společného předka přijali Jana Václava Hottowecze, bývalého člena pražské kapituly.⁷ Smutnou zprávou tohoto příběhu je, že ačkoliv se oba snažili domluvit schůzku, pro pracovní vytížení jednoho a zdravotní komplikace druhého ke společnému setkání nikdy nedošlo.

Rudolfovým otcem byl Kryštof Ferdinand Hotovec. Ten se narodil 2. října 1827, dnes už v zaniklé obci Hůrka na Šumavě. Kryštofův otec, Johann, měl působit jako učitel, což také nenaznačuje zrovna lepší původ rodiny. Z jeho života nevíme mnoho. Ve zkratce šlo o císařského vojáka a později úředníka, který toho ve svém životě dost procestoval. K armádě se přidal v roce 1848 a začínal od píky jako vojín. Počátky jeho vojenské kariéry jsou spojeny s 2. dragounským plukem, který se měl nacházet ve Vídni. Armádními hodnostmi ale stoupal, a přes 4. husarský pluk a vozatajský sbor se stal poručíkem I. třídy, kde jeho armádní kariéra skončila. Po téměř desetileté zkušenosti u vojska se rozhodl pro vzdělání. V roce 1857 ve Vídni

---

⁵ ŽUPANIČ, Jan a Michal FIALA. *Praha 1648: nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648*. Praha: VR Atelier, 2001, s. 24.

⁶ Několikrát se u Rudolfa Hotowetze objevuje forma *Hotovec*, tato se však u něj nikdy neobjevila

⁷ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 1, složka II.2/Korespondence, nezařazený dopis od JUDr. Františka Hotowetze

splnil všeobecnou státní zkoušku, o rok později pak v Pešti absolvoval judičiální zkoušku a naproti přes řeku administrativní státní zkoušku téhož roku.

Úřednická kariéra tedy započala prakticky tam, kde skončila ta vojenská – v Uhrách. Nejdříve v roce 1848 pracoval na místodržitelství ve Velkém Varadínu, ale záhy se dostává do Čech, kde jako okresní úředník slouží v Říčanech u Prahy nebo v Městci Králové, později pak jako okresní hejtman v Turnově, v Rychnově nad Kněžnou, ve Dvoře Králové, na Smíchově a na Královských Vinohradech. Od roku 1893 byl penzionován.⁸

Rudolfova matka, Františka Hotowetzová (rozená Patočková), byla o deset let mladší než jeho otec. Kryštofa Ferdinanda si vzala v roce 1855 a ještě téhož roku se jim narodila dcera a Rudolfova sestra Eugenie. Sester měl celkem pět, ale mladší než on byla pouze jedna. Kromě Eugenie (nar. 1855) se jednalo o Giselu (nar. 1857), Marii (nar. 1859), Kláru (nar. 1861) a Klementinu (nar. 1871).⁹ Zajímavostí je, že ani jedno dítě nedostalo ryze české jméno. Dá se tak předpokládat, že se jednalo o rodinu orientovanou prorakousky a promonarchisticky i vzhledem ke kariéře Kryštofa Ferdinanda. Ani s jednou ze sester pak není dochována korespondence, v žádné korespondenci nejsou zmiňovány a ani nejsou zmíněny na jeho parte, proto je pak otázkou, zda a nakolik si s nimi byl blízký.

Rudolf Hotowetz se narodil 12. října roku 1865 v Říčanech u Prahy. Je to doba, která se shoduje s obdobím, kdy měl v Říčanech sloužit jako okresní úředník jeho otec. Ale právě kvůli zaměstnání jeho otce se musela celá rodina často stěhovat, což znamená mimo jiné i to, že Rudolf musel navštěvovat více škol. Obecnou školu tedy navštěvoval v Turnově, gymnaziální studia pak rozdělil mezi gymnázium na tehdejší Praze III a mezi gymnázium v Rychnově nad Kněžnou.¹⁰ Poté, co na zdejším gymnáziu roku 1883 odmaturoval s vyznamenáním, se rozhodl pro studia na právnické fakultě německé části Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. V průběhu let dokázal splnit právněhistorickou, judičiální a státovědeckou státní zkoušku, načež splnil i rigorózní zkoušku a v prosinci 1888 se stal doktorem práv.¹¹

---

⁸ KLEČACKÝ, Martin. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849-1918*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2020, s. 259

⁹ Tamtéž.

¹⁰ MÚA AV ČR, fond Národohospodářského ústavu; kt. 10, invent. 59 – Hotowetz R.

¹¹ AUK, fond Matriky Univerzity Karlovy; inventární číslo 1, Matrika doktorů české Karlo-Ferdinandovy univerzity I., strana 99

Pokud teď opustíme sledování profesního života, který by logicky po dokončení studií navazoval, rád bych dále pokračoval v popisu života rodinného. S ukončením studií a počátkem kariéry u Obchodní a živnostenské komory se 2. června 1892 oženil s Antonií Skálovou, narozenou 23. března 1867 a pocházející z Lanškrouna. O pár let později, 23. prosince 1896, se jim pak narodila dcera Emanuela.¹² Pro oba šlo o jejich jediné dítě. V Praze vystřídal několik bydlíšť. Jako mladý pár začínali se společným bydlením na Královských Vinohradech, později se jejich doživotním „sídlem“ stal byt v činžovním domě na dnešním Rašínově nábřeží č. 62.

Dcera Emanuela se vdala za inženýra Miloše Brdlíka, narozeného 31. srpna 1890. Sňatek měli 28. ledna 1918. Šlo o muže z továrnické rodiny ze Žirovnice, která zde vlastnila závod na sukno a vlněné látky. Jeho bratr, Vladislav, pak byl ministrem zemědělství v první Černého úřednické vládě, kde se také potkal právě s Rudolfem Hotowetzem. Sám se pak svému zeti snažil pomáhat v kariéře a přes bývalé kolegy mu pomoci k profesnímu růstu. Vrchní ředitel Živnostenské banky, Jaroslav Preiss, takhle třeba zařídil jeho kooptaci do správní rady Báňské a hutní společnosti.¹³ Emanuela a Miloš spolu žili střídavě buď v Praze, anebo v Žirovnici. Od své dcery a zetě se pak dočkal i několika vnoučat, konkrétně vnuka Miloše a vnuček Dagmar a Evy. Dagmar a Eva pak během protektorátu pobývaly u svých prarodičů.

Rok 1938 byl rokem, kdy Hotowetz prakticky ukončil svou veškerou pracovní činnost. Jak bude později opět zmíněno, bylo to ku příležitosti jeho odchodu do zasloužené penze a kvůli změnám, které v té době nastaly, a které se už neshodovaly s jeho pokročilým věkem. V této době také vyhledává v Praze ke koupi nový rodinný dům.¹⁴ Když začínal Rudolf Hotowetz u Obchodní a živnostenské komory, tak s Antonií bydleli nejdříve na Královských Vinohradech. Později se přestěhovali na dnešní Rašínovo nábřeží, kde měli k dispozici služební byt, který mu náležel jako prezidentovi/vládnímu komisaři Všeobecného pensijního ústavu. V tomto bytě bydleli téměř třicet let, než začal hledat nový rodinný dům pravděpodobně i pro svou dceru se zetěm a pro vnučky, které v Praze stejně pobývaly u svých prarodičů. Vhodný dům se mu nejspíš nepodařilo najít, protože i z korespondence z následujících let vyplývá, že jeho adresa

---

¹² Emanuela se později začala uvádět jako Nella. Je to vidět např. jak na parte Rudolfa a Antonie, tak na poděkování za kondolence. Byla to právě i ona, kdo Národnímu technickému muzeu v roce 1952 prodal osobní pozůstalost Rudolfa Hotowetze.

¹³ AČNB, fond Živnostenské banky; sign. S VII/i-1-I/295, dopis Jaroslava Preisse Rudolfu Hotowetzovi z 23. června 1932; poř. č. 27

¹⁴ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 1., složka II/Korespondence (zbytek), nezařazený dopis Antonína Engela Rudolfu Hotowetzovi z 15. prosince 1938

zůstala nezměněná. V roce 1944 Hotowetzovým ale stejně nastaly potíže s bytem. Protože dům na Lažnovského nábřeží 62 (přejmenované Rašínovo nábřeží po čas války) byl celý ve vlastnictví Všeobecného pensijního ústavu, chtěli byty v něm zabrat příslušníci jednotky Waffen-SS. Tehdejší vedení Všeobecného pensijního ústavu postavilo za svého bývalého předsedu a tento konkrétní byt někomu neposkytli. Svůj život dožil na Rašínově nábřeží.¹⁵

Jeho manželka, Antonie Hotowetzová, zemřela 14. srpna 1945 na selhání srdce. Rudolf Hotowetz, snad částečně ze smutku, snad symbolicky, umírá pouhé dva dny poté, 16. srpna. Bývalého národohospodáře trápil zápal plic a zánět dýchacích cest.¹⁶ Různé problémy s plícemi ho musely provázet už delší dobu vzhledem k návštěvám sanatoria ve Vráži ve 40. letech. Se svými problémy nakonec skončil ve všeobecné nemocnici v Praze, na které také zemřel. Oba pak měli společný pohřeb 23. srpna 1945, který se konal ve vinohradském krematoriu.

---

¹⁵ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 1, složka II. Korespondence, nezařazený dopis vrchního ředitele Všeobecného pensijního ústavu Rudolfu Hotowetzovi z 27. července 1944

¹⁶ NA, fond Policejního ředitelství Praha II - všeobecná spisovna - 1941-1950; kt. 3717, sign. H 4112/16, oznámení Pohřebního ústavu hl. města Prahy o zpopelnění těla a kt. 3717, sign. H 4113/9, oznámení Pohřebního ústavu hl. města Prahy o zpopelnění těla

Obchodní a živnostenská komora

Ještě předtím, než se stal úředníkem pražské Obchodní a živnostenské komory, vstoupil Rudolf Hotowetz v lednu 1888 do služeb c. k. místodržitelství pro království České v Praze jako konceptní praktikant, jak sám píše, kvůli politické praxi. Službu zde o dva roky později ukončil i praktickou politickou zkoušku s vyznamenáním. V tento moment by nás mohla napadnout i otázka, jestli nějakou roli při rozhodnutí vstoupit do služeb místodržitelství hrál jeho otec Kryštof Ferdinand, který v této době při místodržitelství stále sloužil jako školní ráda pro Královské Vinohrady, takže se tato možnost zdá jako velmi pravděpodobná. Při c. k. místodržitelství sloužil nejdříve v živnostenském oddělení, později byl přidělen do oddělení sociálněpojišťovacího. Jeho hlavní prací zde bylo vypracování dobrozdání o rozšíření pojišťování i na zemědělské dělníky. Při službě u místodržitelství byl na několik týdnů přidělen i ke službě na okresním hejtmanství v Mladé Boleslavi. Ve službách místodržitelství natolik zapůsobil, že ho tehdejší místodržitel hrabě Thun navrhl pro službu na ministerstvu obchodu ve Vídni. Právě při práci u místodržitelství se Hotowetz snad poprvé seznámil s profesními obory, kterým se pak věnoval a které ho provázely po celý život. Po zdárně úspěšném působení u místodržitelství v Praze se rozhodl pro další nepokračování a k 1. dubnu 1891 zdejší službu ukončil. V té době se mu také nabízela možnost kariéry ve Vídni, kam byl navržen na práci na ministerstvu tehdejším královským místodržitelem. Hotowetz se ale z osobních důvodů rozhodl,¹⁷ že nadále bude pokračovat v soukromém sektoru, kdy jeho další štací byla dlouholetá služba u Obchodní a živnostenské komory v Praze, kde byl přijat na pozici konceptního adjunkta.¹⁸

Obchodní a živnostenské komory byly institucemi, jejichž hlavním úkolem bylo zastupovat a hájit zájmy obchodu a průmyslu a hrát zprostředkující úlohu mezi podnikateli a státními orgány. Staraly se o tok informací mezi státní správou a podnikateli na všech úrovních tak, aby i vláda a parlament mohly pohotově reagovat na požadavky a podněty přicházející z praxe. Komory v průběhu druhé poloviny 19. století rozšiřovaly svoji působnost, zastávaly stále více

---

¹⁷ Sám zdůvodňuje, že se takto rozhodl z osobních důvodů. Je na místě uvažovat o tom, že v rozhodování mohla mít vliv budoucí manželka Antonie Skálová. Mohli se už v této době znát a třeba si nepřála stěhovat se do Vídně.

¹⁸ MÚA AV ČR; fond Národohospodářského ústavu, kt. 10, Hotowetzovy životopisy

úkolů státní správy a věnovaly značné úsilí podpoře zahraničního obchodu. Na přelomu 19. a 20. století se už věnovaly obchodně-politickým otázkám v celostátním měřítku.¹⁹

Nové pozice konceptního adjunkta v Obchodní a živnostenské komoře v Praze byly vytvořeny na schůzi komory 20. března 1891 a do této pozice byl Hotowetz ihned také jmenován. Jeho „přestup“ z místodržitelství do komory tak musel být už dříve domluven vzhledem k tomu, jak na sebe navazuje začátek komorní služby s koncem služby u místodržitelství.²⁰ Jako konceptní úředník měl na starost veškerou komorní agendu. Netrvalo dlouho a Hotowetz se dočkal možnosti, kdy mohl předvést své schopnosti a znalosti, které zatím dokázal získat na poli sociálním. V roce 1895 dorazily do komory zprávy, že vláda zamýšlí vytvořit anketu, která by měla vést k opravě úrazového zákona týkajícího se dělnictva. Nejdříve komory do ankety zahrnuté být neměly, ale poté, co se proti tomu komory ohradily, byl v listopadu 1895 Rudolf Hotowetz jako komorní delegát vyslán do Vídně a měl pomáhat při přípravách příslušného zákona. Chystaná změna úrazového zákona pak přišla následující rok. Významnější intervence komory v záležitostech úrazového pojištění dělníku už pak nenastala.²¹

Hotowetzova dobře odváděná práce v komorní kanceláři vedla k tomu, že po sedmi strávených letech v komoře si kariéře polepšil. Změny v tehdejší konceptním úřednictvu nastaly v lednu 1898, a to kvůli usnesení, kdy se z původního náměstka sekretáře, Dr. Čuhly, stal oficiálně druhý sekretář a Hotowetz se z koncipisty stal právě jeho náměstkem.²² Pokud bychom měli sledovat i jeho další kariéru, v roce 1903 se pak stal skutečným druhým sekretářem komory a o dva roky později dosáhl na funkci prvního sekretáře, vlastně tajemníka komory. Šlo o nejvyšší funkci, kterou v kariéře u komory zastával.²³

Příležitost prokázat i své znalosti v otázkách národohospodářských dostal ve službách komory na počátku 20. století, a to v momentě, kdy bylo zapotřebí provést úpravy dosavadního celního tarifu. To postavilo pražskou komoru v roce 1900 před řadu velkých a důležitých úkolů. Všechny rakouské obchodní komory spolupracovaly na společném úkolu, rozdělily si jednotlivé návrhy a referáty, z čehož vznikla celková zpráva, která pak byla předložena

---

¹⁹ JIRÁNEK, Tomáš; *Česko-německé spory v obchodních a živnostenských komorách v době habsburské monarchie: etnické spory, nebo hospodářský nacionalismus?*. In: *O hospodářskou národní državu: úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*. Praha. Karolinum, 2009, s. 170-172.

²⁰ GRUBER, Josef. *Obchodní a živnostenská komora v Praze v prvním půlstoletí svého trvání 1850-1900*. V Praze: Nákladem obchodní a živnostenské komory, 1900, s. 267

²¹ Tamtéž, s. 340

²² Tamtéž, s. 269

²³ MÚA AV ČR; fond Národohospodářského ústavu, kt. 10, Hotowetzovy životopisy

společné redakci. Pražská komora měla za úkol vypracovat referát o několika nejdůležitějších skupinách celního sazebníku, a to zejména o cukru, lihu a pálených nápojích, octu, železe, strojích, železničních vozidlech, barvivech aj. Dále komora měla za úkol se zúčastnit i zpracování souborného referátu, pro který byl vytvořen tříčlenný komitét zpravodajů právě pražské, liberecké a vídeňské komory. Z této aktivity bylo nakonec vytvořeno dobrozdání o celním zákoně. Vzniklý komitét byl taktéž pověřen vypracováním přípravy a konkrétních návrhů k novým obchodním smlouvám a to tak, že ve spolupráci s Ústředním svazem rakouských průmyslníků vznikl Ústřední sbor pro přípravu obchodních smluv, do něhož komora vyslala svého tehdejšího prezidenta Josefa Wohanku společně s jejím referentem a sekretářem Rudolfem Hotowetzem. Ten vypracoval i jednací řád pro výkonný výbor sboru a vytvořil i několik návrhů do začátků sboru. Například podle jeho návrhu Ústřední sbor založil podrobnou statistiku závodů výrobců. Práce tohoto Ústředního sboru skončila roku 1903 po vypracování smluvních celních tarifů a formulování požadavků rakousko-uherského obchodu a průmyslu s cizími státy.²⁴

Tím ale působení Hotowetze v otázkách celního tarifu v prostředí komory nekončilo. V roce 1912 zahájila Obchodně-politická ústředna sdružených komor opět přípravy k novému celnímu tarifu a k obnově obchodních smluv. Aby průmyslu, obchodu a živnostem byla umožněna stálá účast na přípravných pracích, Rudolf Hotowetz v Obchodně-politické ústředně navrhl, aby byly zřízeny zvláštní odborové sekce při ústředně, které by byly složené z delegátů příslušných zájmových skupin celého Předlitavska. Hotowetz sám pak byl zástupcem komory v komisi pro záležitosti vývozu.²⁵

Skutečnost, že už se začal zabývat i mezinárodní obchodní politikou, si vyžádala, aby vykonával zahraniční cesty a zúčastňoval se mezinárodních konferencí. V roce 1905 se tak v americkém Bostonu konal V. mezinárodní sjezd obchodních komor a průmyslových korporací a za pražskou komoru se ho účastnil společně s prozatímním předsedou komory Františkem Malinským. Tento sjezd měl posloužit ke studiu amerických hospodářských a sociálních poměrů a jeho českým návštěvníkům se podařilo získat poznatky k řešení domácích národohospodářských problémů. To ale nebyla jediná zahraniční konference, které se

---

²⁴ *Obchodní a živnostenská komora v Praze: 1850-1900-1925: vydáno k 75. výročí Komory dne 18. listopadu 1925.* Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1925, s. 37-38

²⁵ Tamtéž, s. 39.

Hotowetz mohl zúčastnit. Ve stejném roce se konala i konference sekretářů obchodních a živnostenských komor v rakouském Feldkirchu.²⁶

Hotowetz konal obchodní a návštěvní cesty po celém Rakousko-Uhersku i Bosně a Hercegovině, po Německu, Holandsku a Belgii, ve Francii, Itálii, Anglii, Švýcarsku, Dánsku nebo po Egyptě. Díky své práci nebo kvůli své práci se naučil řadu světových jazyků – uměl hovořit německy a francouzsky, u řady dalších jazyků měl jejich pasivní znalost, mezi nimi byl zcela jistě i jazyk anglický, neboť v anglickém jazyce vydával články. Byl dopisujícím členem různých mezinárodních obchodních a průmyslových spolků nebo i bostonské Obchodní komory. Na světových výstavách organizoval českou účast na světové výstavě v Paříži v roce 1900 a účast rakouskou na výstavě v Londýně roku 1906.²⁷ To ho mohlo přivést na nápad na organizování další výstavy v českých zemích.

Vystupuje tak na mimořádné schůzi 2. října 1906 jako referent a komorní plénum přijímá jeho návrh na uspořádání jubilejní výstavy pražské Obchodní a živnostenské komory ku příležitosti 60 let Františka Josefa I. na trůně. Výstava měla posloužit i k poukázání na hospodářskou kulturu a vyspělost společností i jednotlivců, kteří s komorou spolupracovali. Na této schůzi se rovnou podařilo schválit výstavní řád i rozpočet výstavy. Kromě Rudolfa Hotowetze byli do výkonného výboru výstavy vysláni např. Bohumil a Leon Bondyové, František Křížík nebo Václav Němec, sám Hotowetz pak byl jmenován i ředitelem výstavy.²⁸

Výstava se otevřela veřejnosti 14. května 1908 a úkol, pro který vznikla, se jí podařilo splnit. Dokázala totiž vyniknout rozsahem i uspořádáním. V připravených pavilonech byly vytvořeny souborné expozice předních výrobních odvětví, pečlivě zpracované výstavní katalogy pak byly cennou pomůckou pro návštěvníky, kterých na výstavu dorazilo na dva a půl milionu (v tomto ohledu šlo zatím o největší pražskou výstavu). Výstava mimoto přispěla k navázání četných obchodních styků a povznesla pověst české produkce v cizině.²⁹

Ještě před konáním výstavy navštívil 16. dubna 1907 komoru císař František Josef I. z toho důvodu, že byla to výstava pořádaná na počest jeho jubilea.³⁰ Sám Hotowetz pak měl se svojí paní příležitost se s ním osobně setkat, a být mu představen jako organizátor a ředitel výstavy,

---

²⁶ Tamtéž, s. 25.

²⁷ MÚA AV ČR; fond Národohospodářského ústavu, kt. 10, Hotowetzovy životopisy

²⁸ *Obchodní a živnostenská komora v Praze: 1850-1900-1925: vydáno k 75. výročí Komory dne 18. listopadu 1925.* Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1925, s. 19

²⁹ Tamtéž, s. 77.

³⁰ SOA Praha-Chodovec fond OŽK Praha; kt. 811, list 19

u příležitosti, kdy ho členové komory vítali v Praze.³¹ Jeho Veličenstvo si na návštěvě prošlo prostory kanceláří pražské Obchodní a živnostenské komory, přičemž ho provázel tehdejší komorní prezident Antonín Řivnáč. Při prohlídce měl mít císař i poznámku k vybavení kanceláří, kdy měl projevit nesouhlas podoby vybavení s americkým nábytkem. Prezident Řivnáč ho však upozornil, že kanceláře jsou vybaveny podle amerického systému, jsou však ale výroby domácí a pro práci komorní plně vyhovující.³²

Od roku 1906 se v Rakousko-Uhersku začala řešit otázka penzijního pojištění soukromých úředníků. S příslušným chystaným zákonem nesouhlasily rakouské komory a snažily se napravit zejména tu vadu, kdy zákon přísně omezoval pojištění pouze na osoby povahy úřednické a vyloučil tak např. personál obchodní.³³ Pro nápravu tohoto nedostatku mohla komora vypracovat seznam povolání, která nemají povahu úředníků, ale jsou zaměstnáni služebními výkony, a měly by tak podléhat pojišťovací povinnosti. Komora narážela hlavně na skutečnost, že v malých podnicích se mnohdy slučuje práce povahy „duševní a manuální“ do jedné osoby.³⁴ Zákon o pensijním pojišťování soukromých úředníků nakonec vstoupil v platnost od 1. ledna 1909. Samotné pojišťování měl na starost Všeobecný pensijní ústav, který měl ústředí ve Vídni v jednotlivých zemích pak vznikly zemské úřadovny.³⁵ Hotowetz byl pověřen vedením zemské úřadovny pro Čechy a v čele ústavu zůstal i po převratu, kdy z úřadovny se stal samostatný ústav a zůstal v jeho čele dlouho až do konce 30. let.

Hotowetz v Ožce³⁶ vykonával zasloužilou práci, které si všichni v komoře nepochybně vážili. 30. listopadu 1908 se konala jedna z dalších komorních plenárních schůzí, kde mimo jiné byly udělovány zlaté komorní medaile nejvíce zasloužilým funkcionářům jubilejní výstavy, a to Bondymu, Riedlovi a Hotowetzovi. Prezident komory, Antonín Řivnáč, v udělovacím proslovu promlouval zvláště o zásluhách tvůrce výstavního projektu a děkoval Hotowetzovi za jeho uskutečnění.³⁷

K jeho téměř každodenní práci patřila i komunikace nebo jednání s významnými veřejnými představiteli. Příklad toho můžeme vidět u příležitosti návštěvy turecké delegace, která do

---

³¹ Tamtéž; kt. 439, listy 924 a 1016

³² Tamtéž; kt. 439, listy 1002 a 1010

³³ Tamtéž, kt. 811, s. 237

³⁴ Tamtéž, kt. 811, s. 270

³⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 26. února 1908, s. 1

³⁶ *Ožka* byla používanou zkratkou v korespondenci pro Obchodní a živnostenskou komoru

³⁷ *Obchodní a živnostenská komora v Praze: 1850-1900-1925: vydáno k 75. výročí Komory dne 18. listopadu 1925*. Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1925, s. 20

Praha měla zavítat v říjnu 1909 a kdy Hotowetz tehdy jednal se starostou Prahy s Karlem Grošem o tom, zda se Praha bude podílet na placení nákladů spojených s touto návštěvou – šlo tedy o ubytování tureckých hostů a pořádání komorního rautu, který se k této události měl odehrát nebo dalších převážně kulturních akcí. Součástí „obchodu“ bylo i to, že pražský starosta si vymínil možnost prvního přípitku a návštěvu radnice touto zahraniční delegací.³⁸ Je velice pravděpodobné, že jako vedoucí komorní kanceláře Hotowetz plánoval i program hostů této návštěvy. Turecká delegace se měla podívat na elektrickou dráhu, na představení baletu v Národním divadle nebo měla jít na prohlídku Ringhofferovy továrny na Smíchově.³⁹

Úkolem komory samozřejmě nebylo podporovat průmysl jen pořádáním výstav, ale i nějakou formou přímější pomoci. I proto bylo na všeobecné schůzi komory konané 18. srpna 1910 rozhodnuto o zřízení Ústavu ku podpoře průmyslu, jehož úkolem bylo právě poskytování odborných rad a podpory továrním závodům. Svoji činnost Ústav započal k 1. lednu 1911 a Hotowetz se podle organizační osnovy stal jeho prvním ředitelem.⁴⁰

Během světové války byla pozornost komory orientována hlavně na zásobovací poměry – jejich nutná úprava byla totiž prvním a nezbytným předpokladem pro soukromé podnikání. Byly pořádány i ankety o aktuálních válečných hospodářských otázkách, na jejichž základě komora podnikla řadu intervencí. Roku 1917 pak došlo ke zřízení aprovizace komise při místodržitelství a komoru v ní zastupovalo několik jejích členů v čele s Václavem Němcem (tehdejší prezident komory) nebo právě Hotowetz. Tato komise měla za úkol podávat návrhy na zásobování Prahy a dalších měst mlékem, obilím, moukou, chlebem, masem, brambory, solí, tuky, uhlím nebo benzinem.⁴¹

To ale nebyla jediná akce na podporu obyvatelstva, které se Hotowetz zúčastnil. Už na počátku války se stal členem čtyřčlenné komise, jež měla za úkol zařídit stravování obyvatelstva, které v důsledku válečných událostí nebylo dále zaměstnáváno. Schůzi za účelem zřízení této komise svolal 5. září 1914 starosta Prahy Groš, jenž se se svým plánem inspiroval u vedení Vídně. Už zde měla komora hrát hlavně roli toho, kdo obstará hmotnou podporu nezaměstnaných.⁴²

---

³⁸ SOA Praha-Chodovec, fond OŽK Praha; kt. 441, list 482

³⁹ Tamtéž; kt. 441, listy 496-497

⁴⁰ *Obchodní a živnostenská komora v Praze: 1850-1900-1925: vydáno k 75. výročí Komory dne 18. listopadu 1925*. Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1925, s. 141-142

⁴¹ Tamtéž, s. 79-80

⁴² *Čech*. Praha, 8. září 1914, s. 3

Rudolf Hotowetz zastupoval komoru v komisi pro vývozní záležitosti, tedy v činnosti, která mu byla profesně nejspíš nejbližší. Už od vypuknutí války se komora zabývala přípravnými pracemi pro obnovení vývozu po jejím konci. Od roku 1917 komora prováděla důkladné šetření ve všech průmyslových a obchodních oborech ve svém komorním obvodu za účelem zjištění jejich vývozních možností a potřeb. Výsledky šetření byly využívány zejména novým státem po získání samostatnosti.⁴³ Rudolf Hotowetz tak měl ve chvíli, kdy se stal ministrem pověřeným řízením úřadu pro zahraniční obchod, velmi vhodnou přípravu k vykonávání této funkce.

Aktivní službu v komoře opustil k 1. květnu 1917 jako vedoucí sekretář komory, do konce roku 1917 si pak vyžádal dovolenou a od 1. ledna 1918 přešel do výslužby. Komora ocenila jeho zásluhy proslovem svého prezidenta Václava Němce na plenární schůzi 7. května 1917. Místa prvního sekretáře komory se pak ujal jeho dlouholetý a po celý život doprovázející kolega Václav Schuster. Tento Hotowetzův odchod od Obchodní a živnostenské komory souvisel se zvolením a jeho povoláním do správní rady Živnostenské banky. Ve službách komory strávil 29 let, z toho velkou řadu let působil ve funkci jejího vedoucího koncepčního úředníka. Doba jeho působení je v knize vydané k 75. výročí komory charakterizována jako „doba stoupající vážnosti komory, rostoucím vlivem komory a vůbec úspěšnou činností ve všech směrech komorní působnosti.“ Tomu všemu měl pomáhat „svými vědomostmi, všestranným vzděláním a rozhledem, dokonalým ovládnutím veškeré agendy komorní, jakož i nebojácným hájením samostatnosti komorní.“ Tato slova se samozřejmě musí brát se vší rezervou, zvláště když se jedná případ výroční publikace, přesto, troufám si říci, se jedná rozsahem o největší děkovaný příspěvek této publikace.⁴⁴

Zásluhy, které získal během působení v komorních službách, se vzhledem k obdržným oceněním zdají oprávněná. Jednak mu byla opět několikrát nabízena práce na ministerstvech ve Vídni, a to místo sekčního rady na ministerstvu orby v roce 1900 nebo roku 1908 byl navrhnout na pozici náměstka ministra na ministerstvu veřejných prací, jednak se zdají oprávněná množstvím vyznamenání, která během té doby obdržel. Těmi nejzáslužnějšími se zdají být vyznamenání císařského a vládního rady. Dále šlo např. o vyznamenání komturským

---

⁴³ *Obchodní a živnostenská komora v Praze: 1850-1900-1925: vydáno k 75. výročí Komory dne 18. listopadu 1925.* Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1925, s. 42

⁴⁴ Tamtéž, s. 29

křížem řádu Františka Josefa, řádem železné koruny III. třídy nebo komandérem belgického řádu Leopolda II.⁴⁵

---

⁴⁵ MÚA AV ČR, fond Národohospodářského ústavu; kt. 10, inv. č. 59 – Hotowetz R., nezařazené životopisy. Seznam jeho všech vyznamenání byl poněkud dlouhý: císařský rada, vládní rada, komturský kříž řádu Františka Josefa, řád železné koruny III. třídy, velkokřížník řádu rumunské hvězdy, komandér řádu čestné legie, komandér belgického řádu Leopolda II., důstojník d'instruction publique, čestný odznak bulharského červeného kříže, zlatá medaile pražské obchodní komory, zlatá medaile svatováclavská, zlatá medaile živnostenské jednoty.

Živnostenská banka

V roce 1917 nastává v životě Rudolfa Hotowetze důležitý profesní krok, který ho dostane do sféry vyšší politiky. Na mimořádné valné hromadě akcionářů Živnostenské banky 1. dubna 1917 je totiž zvolen členem její správní rady (členem správní rady byl zvolen na tři roky). V té době byl místopředsedou správní rady František Malínský a šlo o člověka, se kterým se Hotowetz znal už ze svého působení u Obchodní a živnostenské komory. Dá se tedy předpokládat, že to byl právě Malínský, který „dotáhl“ Hotowetze jako „svého koně“ a udělal z něj člena této správní rady. Do správní rady byl zvolen společně s bývalým rakouským ministrem Josefem Fořtem.⁴⁶ Oba nemuseli být zvoleni jen pro své schopnosti, ale i pro dobré styky s vídeňskými vládními místy a Hotowetz s Fořtem se mohli těšit důvěře z těchto míst. V situaci, v jaké se Živnostenská banka nacházela, šlo o věci, které nyní ona sama a její vedení postrádaly.⁴⁷ Hotowetz měl v tuto chvíli jednu důležitou vlastnost. Nešlo totiž o člověka dosud nějak politicky aktivního a dalo se tudíž očekávat, že se soustředí čistě na svojí práci, pro kterou byl vybrán. I díky tomu byl možná tou pravou osobou na uklidnění složité situace, ve které se banka ocitla.

Totíž poté, co byl roku 1916 zinscenován proces s Karlem Kramářem a Aloisem Rašínem, následovaly další útoky, směřující nyní do hospodářských kruhů. Jako záminka k úderu proti Živnostenské bance zde posloužily válečné půjčky pro vojenskobyrokratický aparát. Iniciátory měly být vojenské úřady ve Vídni a vídeňský velkokapitál, který by tak byl zbaven nebezpečných „provinčních“ konkurentů, a také místodržitelství v Praze. Útok nebyl veden jenom proti Živnobance, ale i proti Pražské úvěrní bance, jako proti nejvýznamnějším bankovním ústavům, a navíc nacionálně zaměřeným.⁴⁸ Vídeňská vláda postupně vypsala celkem devět válečných půjček, které však Živnostenská banka ani další banky nebyly schopny splácet a fakticky jimi peněžní ústavy ožebračovala. Živnostenská banka se válečným půjčkám v osobě Jaroslava Preisse postavila. To byl posléze hlavní důvod, proč byl Preiss rakouskou policií zatčen, odvezen do vídeňského vězení a obžalován z velezrady.⁴⁹

---

⁴⁶ AČNB, fond Živnostenské banky; ŽB/962/1, výroční zpráva Živnostenské banky za rok 1916

⁴⁷ LACINA, Vlastislav; *Živnostenská banka před a během první světové války (1907-1918)* in *Český časopis historický*, č. 3, roč. 88, s. 299

⁴⁸ Tamtéž, s. 296-298

⁴⁹ KOSATÍK, Pavel. *Bankéř první republiky: život dr. Jaroslava Preisse*. 2., V Mladé frontě 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 50

V Živnostenské bance tak byla provedena revize, která měla prošetřit činnost vedení banky. Právě v této chvíli ve správní radě a ve vedení ústavu předvádí velkou iniciativu František Malínský, ale i přes projevy loajality ze strany vedení a plnění válečných půjček pokračovaly úřady ve vyšetřování Živnobanky a určitým represím se nevyhnula ani její vídeňská pobočka.⁵⁰ Vídeňský soud chystal proces, v němž měl být Preiss a další představitelé banky (vrchní ředitel Růžička, ředitel Tille, náměstci ředitele Pilát a Šourek) obviněni z velezrady a zločinu proti válečné moci státu. Konkrétně Preiss byl obviněn z toho, že v člancích psaných před válkou hlásal nutnost Čechů připravit se na těžkou dobu války. Dále byl obviněn z toho, že rozvracel rakouské hospodářství svými předválečnými styky s Ruskem, že se málo snažil pro plnění rakouské válečné půjčky, a naopak určoval taktiku českého pasivního odporu vůči ní. Válečné upisování neopomněl kritizovat ani svými články v Národních listech. Celkově měl řídit činnost Živnostenské banky za války tak, aby směřovala proti rakouskému válečnému úsilí.⁵¹

Živnobanka tak nyní byla zbavená svého vedení a se dostala do svízelné situace, kdy bylo zapotřebí, aby si uchránila svou věrohodnost a schopnost vykonávat svou práci. Bance hrozilo, že bude zavedena nucená správa, nebo dokonce její rozpuštění. Trestní stíhání vedoucích úředníků mělo otrást důvěrou obyvatelstva v banku, k hromadnému vybírání vkladů nebo vypovídání úvěrů. Výhodiskem z těchto trablí měly být změny ve vedení banky. Právě na již zmíněné výroční valné hromadě byli zvoleni Fořt a Hotowetz. Svými znalostmi a známostmi měli obnovit důvěryhodnost a dobré jméno banky, nyní tak postižené represemi. Rudolf Hotowetz pak na stejné valné hromadě přebírá i vedení banky, ale pouze ve funkci řídicího člena správní rady, přesto mu jsou přiznány jak všechny pravomoci vrchního ředitele, tak i jeho plat. Během těchto několika málo měsíců, pocitově nepochybně dlouhých, v nejvyšším vedení banky se mu společně s výkonným výborem podařilo vyvinout mimořádné úsilí, aby dosáhl zastavení trestního řízení proti vedení banky a aby byly opět vytvořeny normální podmínky pro obchodní činnost. Otrást tak dominantním hospodářským postavením největší české banky se vídeňským vojenským a vládním kruhům nepodařilo.⁵² Živnostenské bance se tak podařilo navrátit její důvěryhodnost.

---

⁵⁰ LACINA, Vlastislav. *Živnostenská banka před a během první světové války (1907-1918)* in *Český časopis historický*, č. 3, roč. 88, s. 296-298

⁵¹ KOSATÍK, Pavel. *Bankéř první republiky: život dr. Jaroslava Preisse*. 2., V Mladé frontě 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 54

⁵² LACINA, Vlastislav. *Živnostenská banka před a během první světové války (1907-1918)* in *Český časopis historický*, č. 3, roč. 88, s. 299 a LACINA, Vlastislav. *Formování československé ekonomiky 1918-1923*. Praha: Academia, 1990, s. 53-54

Na základě rozhodnutí o politické amnestii ze dne 2. července 1917 a dodatku ze dne 11. července bylo zastaveno trestní řízení zavedené proti náměstkovi vrchního ředitele Jaroslavu Preissovi a 14. července byl propuštěn z vazby na svobody. Dále bylo vyhověno žádosti pana Preisse, aby byl opět přijat do služeb Živnostenské banky ve své dřívější funkci. Až do konečného obsazení místa vrchního ředitele Živnostenské banky byla vytčená funkce rozdělena mezi Rudolfa Hotowetze a Jaroslava Preisse tím způsobem, že oba měli společně a ve vzájemné dohodě řešit v rámci působnosti vrchního ředitele všechny zásadní otázky banky týkající se její organizace, rozdělení práce, změnu stanov, základní otázky účasti banky na podnicích mimo banku apod.⁵³ Po tomto aspoň částečném návratu k „normálu“ a zklidnění situace na půdě Živnobanky se Hotowetz odchází z přímé spoluúčasti na jejím řízení a stahuje se v jejím vedení do pozadí.

Rudolf Hotowetz zastupoval Živnostenskou banku krom dílčích jednání i ve správních radách několika podniků. Pokud šlo o zahraniční jednání, tak v září 1919 zastupoval Živnostenskou banku na setkání v New Yorku s Guaranty Trust Company, kde jednal o prodloužení poskytnutého úvěru právě skupinou amerických bank.⁵⁴ V domácích podnicích pak Živnobanku zastupoval např. v Kolbence nebo Akciových železárnách a ocelárnách v Hrádku. U Hrádeckých železáren se podařilo i uzavřít smlouvu, která pak nesla určité výhody pro zájmy železářského oddělení Živnostenské banky.⁵⁵ To snad nejvýznamnější a nejnešťastnější zastoupení vykonával ve společnosti „*Kosmopolit*“ - *Společnost pro obchod mezinárodní* (zkráceně „Spomo“), jejíž první sídlo bylo na Václavském náměstí a ve vedlejší Vodičkově ulici. Nad společností pouze udržoval jakýsi dozor, měl na starost organizaci, naopak, žádný obchod společnosti sám neprovedl ani neinicioval. Tím, že byl zástupcem Živnostenské banky, a nebyl zaměstnancem společnosti, znamenalo, že z práce mu neplynul žádný plat, „pouze“ odměna ve formě tantiémy. K provádění samotných obchodů, jakož i k vedení vnitřní agendy byli ustanoveni jednotliví sekční ředitelé. Společnost organizovala dovoz i vývoz nejrůznějších druhů zboží s mnoha evropskými zeměmi. Ze „Spomo“ odešel v květnu 1920.⁵⁶

V listopadu 1922 převzal vedení nad touto společností Ferdinand Vondráček, jenž po nástupu vytvořil zprávu o hospodaření společnosti pro vrchního ředitele Preisse (do té doby společnost neměla předsedy). Ve zprávě kritizoval několik obchodů Kosmopolitu např. se dřívím, stěžoval

---

⁵³ AČNB, fond Živnostenské banky; ŽB-3019/21, s. 10

⁵⁴ Tamtéž; ŽB-2685/20, nestránkováno

⁵⁵ Tamtéž; ŽB-3019/20, s. 5-6

⁵⁶ Tamtéž; ŽB-4754/1, Kosmopolit, společnost pro obchod mezinárodní, dopis Hotowetze vedení ŽB

si na nevýhodné obchodní spojení s Anglií, Francií nebo Itálií nebo nebyl spokojen s výběrem poradců a zprostředkovatelů společnosti. Hotowetze obviňoval z nedbalého stavu obchodů, z neexistence potřebných smluv či z nedostatečné administrativy společnosti. Vondráček neopomněl k jednotlivým příslušným obviněním připojit i několik příloh, které měly podpořit znění jeho zprávy.⁵⁷ Při tom všem se celá společnost zdála jako taková „hurá akce“. Jednu z prvních zpráv pro předsednictvo totiž sepsal jeden z ředitelů společnosti, Jan Pátek, v lednu 1922. Ten celou situaci v kancelářích popsal takto: „Při tom panoval chaos a nepořádek na všech stranách, od přijímání a vyřizování pošty počínaje, až do jejího vypravení. Záležitosti hnaly se tu jako divoký potok, v místnostech – tehdy ve Vodičkově ulici, - velmi skromných, odehrávaly se pohnuté scény, hádky a skoro rvačky, s lidmi i personálem.“ Společnosti zcela jistě chyběly kapacity, jak lidské, tak pracovní prostor, kde by všichni mohli nerušeně pracovat. Postupem času byla zjednávána alespoň částečná náprava, a to v důsledku rozšířením místností ve Vršovcích přesídlením do domu „U labutě“.⁵⁸

Celkové rozhrěšení nad otázkou špatného vedení Spoma měla přinést další zpráva, tentokrát po kratší časové odmlce z dubna 1924, kterou sepsal ředitel J. Roiko pro jednatelský výbor společnosti. Roiko je člověk, jenž ve společnosti působil jak za Hotowetze, tak za Vondráčka, zároveň působil v účetním oddělení společnosti, a proto byl pověřen vypracováním příslušné zprávy. Ve zprávě se nesnaží obhájit jednoho ani naopak usvědčit druhého, zpráva se snaží mít smírný charakter a sám Roiko v závěru žádá, aby spor byl vyřešen bez přehnané publicity a spíše hledá vnější vlivy, které se snad ani nedaly ovlivnit. V tomto ohledu způsobovaly potíže např. domácí firmy, které dodávaly, co chtěly nebo nahrazovaly dobré zboží nekvalitním. Za další potíž Roiko považoval i příliš rychlé vyexpedování zboží přímo z výroby, takže zboží se do ciziny dostalo ve špatném stavu. Největším problémem Kosmopolitu však mělo být účetnictví. Totiž od založení společnosti do odchodu Hotowetze (a ani ještě pár měsíců poté) se nevedlo účetnictví společnosti, ačkoliv prováděla „milionové“ obchody. Hotowetz pak dva měsíce před svým odchodem nařídil dát účetnictví do pořádku, jenže tohoto výsledku nemohlo být tak v krátké době docíleno.⁵⁹

---

⁵⁷ Tamtéž; Kosmopolit, společnost pro obchod mezinárodní, dopis Vondráčka Preissovi z 10. listopadu 1922

⁵⁸ Tamtéž; Kosmopolit, společnost pro obchod mezinárodní, dopis Pátka pro předsednictvo banky ze 17. ledna 1922

⁵⁹ Tamtéž; Kosmopolit, společnost pro obchod mezinárodní, dopis Roika pro jednatelský výbor Kosmopolitu ze 3. dubna 1924

Po vzniku republiky si Živnostenská banka vytvořila úzké vztahy s vládními kruhy a centrálními úřady, které prováděly státní hospodářskou politiku. Jako přední hospodářský odborník dostal Preiss za úkol vypracovat zásady ekonomiky budoucího státu. Učinil tak v září 1918, kdy připravil paragrafované znění tzv. hospodářského zákona nového československého státu, v němž v základních rysech definoval mantinely fungování budoucí svobodné ekonomiky. Naznačil, jak by měla být česká měna odpoutána od rakouské a předpověděl dočasná, válkou vynucená omezení tržního hospodářství včetně státní kontroly cen.⁶⁰ Plán byl realizován v řadě několika základních zákonů a opatření v prvních letech republiky. Tímto získala Živnostenská banka rozhodující vliv na směr hospodářské politiky nového státu.⁶¹

Po událostech v roce 1917 už Hotowetz nebyl v činnostech banky tolik vidět a spíše se stáhl do ústraní. Na svůj post rezignoval poté, co bylo jasné, že se stane ministrem pověřeným vedením Úřadu pro zahraniční obchod. Po letech však svůj odchod nereflektoval nijak pozitivně. Sám se v dopise Jaroslavu Preissovi o mnoho let později svěřuje, že byl uražen a znechucen jednáním některých. V první řadě vnímal křivdu od Aloise Rašína, který ho měl až nenávidět za Hotowetzovu kritiku „jeho valutárních experimentů“, která ale podle něj byla „naprosto správná“, jak mu měla „dokázat i zkušenost“. Takových konfliktů popisuje víc, nezapírá však, že jeho odchod ze Živnobanky byl dobrovolný, nikým nežádaný ani nenucený.⁶²

---

⁶⁰ KOSATÍK, Pavel. *Bankéř první republiky: život dr. Jaroslava Preisse*. 2., V Mladé frontě 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 56-57

⁶¹ LACINA, Vlastislav; *Úloha Živnostenské banky v československém bankovníctví po vzniku republiky* in *Český časopis historický*; č. 1, roč. 90, s. 50

⁶² AČNB, fond Živnostenské banky; ŽB, S VII/i-1-I/295, dopis Rudolfa Hotowetze Jaroslavu Preissovi ze 14. dubna 1938, poř. č. 171-172

Ministr Hotowetz

Ze společnosti Živnostenské banky byl k přímé účasti na vedení státu jen malý krůček, lidé kolem ní měla zcela určitě největší vliv na hospodářství nového státu. Samozřejmě, Jaroslav Preiss i Alois Rašín byli příliš silnými osobnostmi, než aby se přes ně Hotowetz nějak prosadil, byla by však pro banku škoda Hotowetzovy schopnosti a znalosti nějak nevyužít. První pokus ve státních službách se tak týkal krátkého působení u Vývozní a dovozní komise jako jejího předsedy. Zahraniční obchod Československa byl v době po vzniku republiky podroben vázanému hospodářství. Se zákazy dovozu a vývozu začala za války už rakouská vláda a československá vláda převzala tyto základy a rozvíjela je dále a pro tyto účely došlo právě ke zřízení komise. Hotowetz však již po krátké době jednoho měsíce poznal, že je nemůže provádět jednotnou hospodářskou politiku, jelikož jednotlivá důležitá ministerstva (ministerstvo zásobování, národní obrany, pošt, železnic) se vymykala pravomoci této komise a dovážela a vyvážela, jak se jim líbilo, bez dotazu či názoru u něj. Proto se Hotowetz vzdal už počátkem roku 1919 své funkce. Ministerstvo obchodu pak zřídilo místo komise syndikáty za účelem zabezpečení průmyslu surovinami a za účelem vybudování zahraničního obchodu. Syndikátům byla svěřena značná moc: měly právo (každý ve svém oboru) vydávat vývozní a dovozní povolení, rozdělovat suroviny, provádět obchody s cizinou.⁶³ Takto organizovaná kontrola zahraničního obchodu postrádala jednotné vedení a často fungovala bez určitého cíle a ve svém důsledku vedla spíše k hájení zájmů jednotlivých odvětví než k vyššímu hospodářskému a státnímu zájmu.⁶⁴

Po více jak roční odmlce Hotowetz získává další šanci, jak se pokusit řídit efektivně československý zahraniční obchod. Hotowetz, který ještě za Rakousko-Uherska měl několik příležitostí pracovat na ministerstvech, se nyní má stát skutečným ministrem. Při jednání o sestavení první Tusarovy vlády měl prezident Masaryk obnovit své snahy obsadit některé důležité rezorty nikoli jen zástupci stran, ale i odborníky. Původní plán měl být tak, že by Hotowetz byl pověřen řízením celého obchodního rezortu, ale protože politická situace si žádala, aby bylo nalezeno ještě jedno ministerské místo navíc, byl obor obchodu rozdělen na vnitřní a zahraniční, přičemž příslušný úřad zahraničního obchodu měl být teprve zřízen.⁶⁵ Už za první Tusarovy vlády tak začal vznikat návrh na zřízení Úřadu pro zahraniční obchod, jehož

---

⁶³ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu, II*: 1919. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 605.

⁶⁴ HOTOWETZ, Rudolf. *Zpráva o organizaci a činnosti úřadu pro zahraniční obchod*. V Praze: Úřad pro zahraniční obchod, 1921, s. 8.

⁶⁵ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu, III*: 1920. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 1117.

řízením měl být později Hotowetz pověřen coby ministr bez portfeje. Na schůzi ministerské rady 27. května 1920 Hotowetz poprvé představuje osnovu chystaného zákona o zřízení Úřadu pro zahraniční obchod. Také se zde zavázal k vypracování organizačního plánu a zejména ke stanovení způsobu spolupráce s ministerstvem zahraničních věcí.⁶⁶

Zřízení úřadu zpočátku provázely kompetenční spory s již existujícími ministerstvy. Karel Engliš jako ministr financí požadoval, aby se kompetence úřadu nevztahovaly na dovoz a vývoz předmětů státních monopolů a stejně tak požadoval, aby opatření ve věcech valutárních dělala vždy až po dohodě s ministerstvem financí. Ke všeobecné shodě také bylo nutné, aby se Hotowetz z osnovy vzdal přípravy nového celního sazebníku a nových obchodních smluv. Jinak panovala obecná shoda ke zřízení takového úřadu, který by sloužil k jednotné regulaci zahraničního obchodu, jen pokud některým ministerstvům stále zůstal vliv na jejich samostatný zahraniční obchod. Po personální stránce při budování „svého“ ministerstva měl Hotowetz zpočátku využít práce úředníků ostatních ministerstev, a to zejména ministerstva obchodu, financí, veřejných prací, železnic, zásobování a zahraničí, které v té době mělo vlastní sekci věnující se zahraničnímu obchodu. Tito úředníci pak nadále měli zůstat i na svých rezortech. Postupem času ale na úřad začal přijímat úředníky i odborníky, které měl „pouze pro sebe“.⁶⁷ Zákon o zřízení tohoto nového ministerstva, které mělo vnést pořádek do rozháraných poměrů v obchodování s cizinou, byl odhlasován v Národním shromáždění v polovině června. Zákon o úřadu pro zahraniční obchod zbavoval výrobce a dříve vzniklé syndikáty kompetence, jež jim byla dosud svěřena a soustřeďoval ji opět v rukou státu.⁶⁸

Samotné fungování Úřadu pro zahraniční obchod započalo tedy až od druhé Tusarovy vlády. Od počátku Hotowetz s obchodně-politickým oddělením úřadu přikročil k zahraničním jednáním. Jako první se chystal k projednávání prozatímních obchodních úmluv s Německem a o kompenzačních jednáních s Jugoslávií, Maďarskem, Bulharskem a Rumunskem.⁶⁹ Za tři čtvrtě roku trvání Úřadu dokázal sjednat nebo alespoň připravit obchodní smlouvy se všemi pro Československo důležitými státy.⁷⁰

---

⁶⁶ NA, fond Předsednictva ministerské rady; kt. 4039, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 27. května 1920

⁶⁷ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 2. června 1920

⁶⁸ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu, III: 1920*. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 1117.

⁶⁹ HOTOWETZ, Rudolf. *Zpráva o organizaci a činnosti úřadu pro zahraniční obchod*. V Praze: Úřad pro zahraniční obchod, 1921, s. 82-83.

⁷⁰ Tamtéž; s. 9.

Hotowetz pak přečkal politickou krizi a vytvoření nové úřednické vlády, jejíž se stal také členem, a kde začíná ta podstatnější část jeho ministerské kariéry. Novinkou úřednické vlády Jana Černého bylo, že Hotowetz měl tentokrát v rukou celý obchodní obor. Rozdělení na obor obchodu vnitřního a zahraničního nebylo odstraněno, prakticky řídil rezorty dvou ministerstev, obchodu a zahraničního obchodu. V úřednické vládě už nebyla taková potřeba uměle rozdělovat ministerská křesla pro nějakého politika, a i díky tomu si úřednický kabinet mohl počínat logičtěji a efektivněji a mohl provádět jednotnou obchodní politiku.⁷¹

K vedení Úřadu pro zahraniční obchod bylo potřeba, podobně jako u ministerstva zahraničních věcí, mít určitou schopnost vést zahraniční obchodně-politická jednání. Jednak to vyžadovalo určitou součinnost mezi Hotowetzem a Benešem, jednak oba ministři nemohli být v jednu chvíli všude, kde si je situace vyžadovala. To nutně vedlo k tomu, aby jeden byl schopen na těchto jednáních nahradit druhého.⁷² Taková situace nastala např. v srpnu 1920, kdy Beneš takto se souhlasem Hotowetze odcestoval do Bělehradu s povolením místo něj probrat obchodně-politické otázky.⁷³ Jindy zase museli provádět zahraniční cesty společně. Taková situace nastala např. v březnu 1921, kdy vycestovali na vyjednávání s Maďarskem, které se vedlo v Mostu nad Litavou. Jednáno zde bylo o politických, vojenských, hospodářských a právních otázkách. Řešeny měly být i poměry na Slovensku a Podkarpatské Rusi.⁷⁴ Zcela jistě tak měl úřad za Hotowetzova vedení podíl na vzniku budoucí Malé dohody, která byla mimo jiné založena i na hospodářské spolupráci.

Když Úřad pro zahraniční obchod vznikala, existovala s Jugoslávií pouze smlouva o úpravě obchodních a celních styků z května 1920. Tato dohoda nemohla stačit takové úpravě vzájemných hospodářských styků, která odpovídala blízkému politickému vztahu k Jugoslávii a hospodářským možnostem v ekonomické spolupráci. Proto ihned po zřízení Úřadu byla vyslána do Bělehradu obchodně-politická mise, aby s Jugoslávií sjednala obchodní smlouvu na širším základě. Výsledkem jednání bylo uzavření smlouvy o prozatímní úpravě obchodních styků, která byla podepsána v Praze 18. října 1920 a vstoupila v platnost nařízením vlády 4.

---

⁷¹ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu, III*: 1920. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 1238.

⁷² Při této příležitosti bych chtěl také zmínit několik slovy skutečnost či spíše upozornit na blízkou kolegiálníitu mezi Rudolfem Hotowetzem a Karlem Englišem. Během jednání vlád bylo téměř pravidlem, že při absenci jednoho, ho druhý při jednání nahrazoval. Dokonce se i stalo, že Hotowetz zastupoval Engliše v Národním shromáždění při projednávání rozpočtového zákona v létě 1921. Také Engliš měl ve zvyku hrozit rezignací v případě, že se mu nedaří prosadit své plány, a právě zde se k němu Hotowetz přidával, že připojí i svou rezignaci.

⁷³ NA, fond Předsednictva ministerské rady; kt. 4040, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 3. srpna 1920

⁷⁴ Tamtéž; kt. 4043, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 18. března 1921

prosince ještě téhož roku. Smlouva o prozatímní úpravě obchodních styků rozšiřovala především dohodu ze září 1919 o vzájemném poskytování nejvyšších celních výhod. Dále v ní obě strany souhlasily, že v duchu této smlouvy přistoupí k postupným doplňkům a změnám, a tato smlouva by se tedy stala takovou základnou a mostem k budoucí normální obchodní smlouvě.⁷⁵

Pokud bychom měli sledovat vývoj vzniku prvních obchodních smluv s největšími československými spojenci, rád bych dále nastínil situaci s Rumunskem. V polovině ledna 1920 bylo v Praze zahájeno jednání se zástupci rumunské vlády o uzavření obchodní smlouvy. Do té doby nebyly obchodně-politické poměry neexistovaly a státy si musely vystačit s kompenzačními dohodami, které Československu zajistily značné množství naftových produktů a kukuřici, hlavně pro potřeby Podkarpatské Rusi, výměnou za československé průmyslové výrobky. Už staré rumunské království bylo odbytíštěm skoro všech průmyslových výrobků vyrobených na území českých zemí. Obchodní smlouva podepsaná v Bukurešti 23. dubna 1921 byla založena na základě předválečných obchodních smlouvách a regulovala všechny důležité obchodně-politické záležitosti. V celních záležitostech byly dojednány nejvyšší výhody, takže československé zboží bylo v Rumunsku vyceleno podle minimálního celního tarifu. Značná pozornost také byla ve smlouvě věnována komunikačním a dopravním záležitostem.⁷⁶

Jako poslední tedy zbývá zmínit alespoň Francii. Československý obchod s Francií byl v letech 1919 a 1920 přes všechny celní a dopravní potíže značně aktivní; Francie stála v československém exportu na třetím místě. Jednání o obchodní smlouvě s Francií bylo zahájeno v říjnu 1920 a skončilo uzavřením obchodních a dopravních dohod, které byly podepsány 4. listopadu 1920 a vstoupily v platnost 2. května 1921 na obou stranách. Vedle toho byla také uzavřena smlouva o úpravě právních a finančních styků v důsledku poválečného stavu a mírových smluv. Touto obchodní smlouvou byly Francii přiznány nejvyšší výhody. Pokud měla být nějaká dohoda s Francií, bylo nutné uvolnit přísný československý povolovací režim pro francouzské zboží. Obchodní smlouva s Francií obsahuje vedle vzájemného zajištění vývozu i zajištění určitých úlev v dovozu. Mimo ustanovení o celním režimu a o úpravě dovozu a vývozu obsahuje smlouva také všeobecná ustanovení o železniční dopravě, ochraně

---

⁷⁵ HOTOWETZ, Rudolf. *Zpráva o organizaci a činnosti úřadu pro zahraniční obchod*. V Praze: Úřad pro zahraniční obchod, 1921, s. 87-89.

⁷⁶ Tamtéž; s. 91-93.

průmyslového, literárního a uměleckého vlastnictví, o cestování za obchodem, vzájemném uznání společností atd.⁷⁷

Vedení zahraničního obchodu znamenalo značné cestování po Evropě, ale i po světě. Většina Hotowetzových zahraničních aktivit je spojena se zažehnáním krize z nedostatku mouky, ale i s nákupem dalších nedostatkových komodit a shánění finančních úvěrů. Hotowetz tak měl např. vyjednat s Czechoslovak American Corporation v New Yorku poskytnutí půlročního úvěru na nákup mouky a obilí. S touto konkrétní finanční skupinou jednal i nadále. Dále měl vyjednávat s Morganovou finanční skupinou taktéž ze Spojených států o dlouhodobém investičním úvěru.⁷⁸ Nejednalo se ale o jedinou zahraniční finanční výpomoc, jako ministr se snažil takříkajíc „sehnat peníze, kde se dá“. Ve své druhé vládě byl tímto způsobem zmocněn k podpisu smlouvy s *Crédit colonial et commercial* v Antverpách k dalšímu finančnímu úvěru na 20 mil. belgických franků. Této konkrétně získané půjčky pak bylo použito na pracích k podpoře stavebního ruchu a řešení bytové krize. Na této půjčce tedy měly největší zájem ministerstva veřejných prací a sociální péče.⁷⁹ Koncem listopadu také vyjednal úvěr v hodnotě 500 tis. liber s *The Centrop British Co.*, který se měl stát součástí finančních operací ke krytí schodku státního rozpočtu. Krom tradičních obchodních evropských center ale zavítal i do Norska, kde se zdejší vládou zase jednal o prodeji cukru.⁸⁰ Jeho úkolem tedy samozřejmě nebylo jen nakupovat, ale i prodávat. Československý vývoz cukru se snažil i chránit před silnou konkurencí, a tak s nizozemským cukerním trustem vedl jednání, který by měla vyústit v úmluvu o cukerní politice v Evropě.⁸¹

Jeho zahraniční obchodní aktivity jsou po velkou část jeho „ministrování“ spojené především s obchodem s moukou, kterou se snažil zakoupit u zahraničních prodejců. Na konci září 1920 takto vstoupil do jednání s belgickou vládou o nákup 10 tis. tun mouky. Do těchto jednání vstoupil poté, co podobná nabídka z rumunské strany byla bohužel stornována.⁸² O měsíc později se mu zase podařilo zakoupit mouku ve Francii výměnou za cukr.⁸³ Největší krize, týkající se dovozu mouky, nastala nejspíše začátkem zimy roku 1920. Hotowetz dostal

---

⁷⁷ Tamtéž; s. 97-99.

⁷⁸ NA, fond Předsednictva ministerské rady; kt. 4040-4041, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 3. srpna 1920 a ze dne 23. září 1920

⁷⁹ Tamtéž; kt. 4041, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 23. září 1920

⁸⁰ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 23. září 1920

⁸¹ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 28. září 1920

⁸² Tamtéž

⁸³ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 19. října 1920

povolení ministerské rady, aby s co největším urychlením podnikl diplomatickou cestu i za pomoci ministerstva zahraničních věcí a projednal okamžité zapůjčení 1500 vagonů mouky od nizozemské vlády, která by ale byla vrácena až v lednu 1921 poté, co se uskuteční obchody s Amerikou. Také měl ihned zahájit jednání s *American Relief Corporation* o zapůjčení mouky ze skladišť korporace na nejbližší dobu. Na těchto cestách měl mít s sebou i dopisy od prezidenta Masaryka, které byly adresovány anglickému a belgickému králi a prezident v nich žádal, aby vlády těchto států odvrátily hrozící nebezpečí nedostatečného zásobování Československa obilninami a předešly tak nebezpečí hladu.⁸⁴ Další dodávku mouky se mu podařilo sjednat v lednu 1921, a to opět v Anglii u *Foreign Corporation* v celkovém objemu 15 tis. vagonů se zárukou československým cukrem.⁸⁵ V únoru 1921 se mu podařilo zakoupit další vagony mouky z Anglie, Jugoslávie, Nizozemska v celkovém objemu téměř 12 tis. vagonů. Všechny tyto obchodní aktivity vedly k tomu, že ministerský předseda jménem vlády Hotowetzovi poděkoval za tuto jeho obětavou činnost.⁸⁶

Jako ministr obchodu se musel starat i o podporu podnikání, proto poskytoval subvence Ústavu pro zvelebování živností obchodní a živnostenské komory v Praze a Brně.⁸⁷ Při stavbě továren na výrobu výbušných látek u Semtína Československou akciovou továrnou na látky výbušné bylo dohodnuto, aby ministerstvem obchodu byly tyto stavby prohlášeny za stavby požívajících výhod. Dále byly poskytnuty i subvence na zřízení státního ústavu pro skelný průmysl v Jablonci nad Nisou.⁸⁸ Jeho ministerstvo také poskytovalo finanční částky na výstavbu budov důležitých pro obchod, tímto způsobem byl např. vystavěn nový obchodní dům v Bratislavě.⁸⁹

Také během doby, kdy byl ministr, začalo probíhat uskutečňování nostrifikačního zákona. Při ministerstvu obchodu tak vznikla v polovině října 1920 nostrifikační komise, v jejímž čele byl tajemník ministerstva Václav Schuster (jinak dlouholetý Hotowetzův kolega už z dob Obchodní a živnostenské komory). Nostrifikace probíhala plným tempem až v roce 1921 a 1922, kdy rozhodující většina firem sídlících v Rakousku byla vyzvána k přenesení svých sídel. Domácí banky, a hlavně Živnostenská banka, se pak významně angažovaly ve finančním

---

⁸⁴ Tamtéž; kt. 4042, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 22. prosince 1920

⁸⁵ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 14. ledna 1921

⁸⁶ Tamtéž; kt. 4043, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 9. února 1921

⁸⁷ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 23. září 1920

⁸⁸ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 4. března 1921

⁸⁹ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 18. března 1921

zabezpečení nostrifikovaných společností. Plány Živnobanky na nostrifikace připravoval její ředitel Jaroslav Preiss právě s Rudolfem Hotowetzem od roku 1919, tehdy jako členem jejího výkonného výboru a členem její nostrifikační komise.⁹⁰

Československý průmysl se snažil propagovat i v zahraničí a na jeho podněty tak probíhala i organizace československých účastí na světových výstavách. Jedna z takových se konala ve francouzském Lyonu a z prostředků Úřadu pro zahraniční obchod měl být v Lyoně postaven vlastní pavilon. Podporu československého průmyslu ve Francii měl mimo jiné zajistit i vydávání informativního francouzsky psaného časopisu, do kterého by přispívali i zahraniční národohospodářští odborníci a žurnalisté.⁹¹ Také měl úřad pro zahraniční obchod řídit přípravy české účasti na světové výstavě v Brazílii, která se měla konat k příležitosti 100 let trvání Brazílie.⁹²

Hotowetz ale nechtěl zůstat „jen u nějakého“ uskutečňování obchodů. Státní obchodní politiku chtěl podpořit mnohem větším a pro celý československý vývoz důležitějším projektem. Jako národohospodář se snažil prosazovat otevřenou a uvolněnou exportní politiku, a tak v létě 1921 inicioval přípravu nového celního tarifu, který by nahradil dosavadní ochranná pravidla, a právě podpořil vývozní charakter československého průmyslu. A v tomto směru také Hotowetz poněkud předběhl svou dobu, a pokud ne dobu, určitě politickou situaci. Československo po převratu působilo určitým způsobem stále ve válečné obchodní politice. Byl převzat starý rakouský celní tarif z roku 1906, jen upravený a nějak nastavovaný různými odstupňovanými přírážkami a vlády tak čekaly na doby lepší a ustálenější s výmluvou, že jiný postup teď není možný. Místo toho, aby se pracovalo na úpravě celního tarifu, používaly se v Československu prosté zákazy vývozu a dovozu stejně jako v dalších evropských státech. Největším problémem tohoto systému bylo, že pro povolování se udílelo či neudílelo libovolně, podle toho, jak si přáli zástupci průmyslu. V roce 1921 se projednávání celního tarifu a uvolňování vázaného hospodářství stalo předmětem diskuze, což bylo znamení, že se navrátí normální obchodní styky s cizinou.⁹³

---

⁹⁰ LACINA, Vlastislav. *Nostrifikace podniků a bank v prvním desetiletí Československé republiky*. In: *Český časopis historický*, 1994, roč. 92, č. 1., s. 77.

⁹¹ NA, fond Předsednictva ministerské rady; kt. 4041, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 19. října 1920

⁹² Tamtéž; kt. 4045, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 16. července 1921

⁹³ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu, IV: 1921*. Praha: Lidové noviny, 1991. s. 1486

Jeho plánované změny ale uskutečněny nebyly, protože své záměry nedokázal prosadit přes nejvlivnější skupiny československého průmyslu, načež podal demisi. Naopak, i když byl zastáncem uvolňování obchodu, i za jeho mandátu došlo ke zvýšení přírážek k celním sazbám (v prosinci 1920 zvýšeno clo na automobily na 45 %). Sám byl přesvědčen, že pro Československo jako vývozní stát jsou ochranná cla zlem a nebezpečím. Celý jeho boj o orientaci obchodní politiky prohrál proti domácímu automobilovému průmyslu. V srpnu 1921 byl v Národním shromáždění proti jeho vůli přijat zákon, kterým se československý automobilový průmysl zcela uzavřel zahraničnímu odbytu (další zvýšení cel na automobily, tentokrát na 65 %). Hotowetz se na tuto „zradu“ snažil odpovědět obchodní smlouvou s Francií, která dovoz jejich automobilů dovozovala, ale průmyslníci dokázali najít odpověď i na tento pokus o zvrát. Hotowetz zákon odmítl i podepsat a ve Sbírce zákonů se tak musel objevit bez jeho podpisu.⁹⁴ Také chtěl požádat prezidenta, aby zákon o úpravě cel na automobily a motory k automobilům vetoval, bohužel, i v této věci byl upozorněn na odbornou a politickou stránku věci.⁹⁵

Po této porážce Hotowetz odmítal nadále navštěvovat ministerské rady, což dokazují protokoly z jednání vlád ze srpna a září 1921, nebo se jakkoli podílet na věci, s níž nesouhlasí a kterou nemůže změnit. Zastoupením rezortu ministerstva obchodu a úřadu pro zahraniční obchod byl pověřen ministr veřejných prací Kovářík.⁹⁶ Z nastalé situace byl natolik zoufalý, že sám už 26. srpna podal návrh své demise ministerskému předsedovi, který ji tak měl předat prezidentovi republiky. Černý demisi nakonec Masarykovi nepřinesl, přesně o měsíc později podala demisi celá vláda. Z prosazení nesmyslného zákona o nových clech na automobily vinil „egoistické žádosti interesentů“ odborových organizací obou socialistických stran.⁹⁷

Nová cla na automobily považoval za prohibitivní až přemrštěně vysoké a hospodářskou potřebou nijak neodůvodněné. Obával se, aby československý export tímto opatřením nebyl ohrožen tím způsobem, že by se ostatní státy chovaly k našemu dovozu stejně, jako se československý stát chová k jejich dovozu. Dále měl obavy z dominového efektu – pokud by se jeden průmyslový obor vynutil ochranná cla, mohly by následovat další takové

---

⁹⁴ Tamtéž; s. 1487-1489

⁹⁵ NA, fond Předsednictva ministerské rady; kt. 4045, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 25. srpna 1921

⁹⁶ Tamtéž; Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 9. září 1921

⁹⁷ AKPR, fond KPR, protokol P, spis. znak P VI, Jmenování vlády (1920-1921); dopis Hotowetze Černému z 26. srpna 1921

průmyslové obory, protože by se cítili k tomu dostatečně legitimizováni, a kdy by každý chtěl ochranu pro svoje výrobky.⁹⁸

* * *

Hotowetz neměl plány jen týkající se reformy celního sazebníku. Od konce války a rozpadu habsburské monarchie se také snažil o vytvoření celní unie jejích nástupnických států. Argumentoval tím, že bývalá monarchie byla funkčním, vzájemně kooperujícím a doplňujícím se hospodářským celkem. V českých a rakouských zemích se nacházel soustředěný a rozvinutý průmysl, který odbytíště pro své výrobky nacházel v agrárních částech monarchie, které pak zpátky poskytovaly zase své zemědělské produkty.⁹⁹ Zachování odbytových možností pro československé zboží na trzích nástupnických států považoval z ekonomického hlediska za nezbytné. Se svým návrhem celní unie se Hotowetz obrátil na Ústřední svaz československého průmyslu. Jeho koncepce celní unie ale narazila na rozhodný nesouhlas, protože by mohla vést k „politickému okleštění samostatnosti“, což by bylo „národohospodárně škodlivé“. Marně namítal, že v plánovaném celním bloku by 16 mil. Němců nemohlo získat nadvládu nad 90 mil. příslušníky ostatních národů.¹⁰⁰

Ve Vídni sídlily rozhodující peněžní ústavy, čelné hospodářské instituce a ústředí mnoha průmyslových a obchodních společností, jejichž rukou se propojovaly nitky hospodářského života celé bývalé monarchie. Největší obavy se týkaly toho, že by se Vídeň i Budapešť opět staly politickými a hospodářskými centry plánovaného celního bloku a takové postavení hlavního města Prahy by v tomto případě mohlo být ohroženo.¹⁰¹

Odmítnutí jakéhokoli plánu celní unie se dostalo odmítnutí ze strany československého ministra financí Aloise Rašína, který se snažil o výstavbu samostatného československého hospodářství. Podobně jako další se upnul na prosazování národních zájmů, jak to odpovídalo významu vzrůstu nacionalismu v nástupnických státech.¹⁰²

---

⁹⁸ Tamtéž; neadresovaný a nedatovaný dopis Rudolfa Hotowetze (pravděpodobně pro ministerského předsedu nebo Prezidenta republiky)

⁹⁹ JANČÍK, Drahomír; *Celní unie v úvahách o středoevropské hospodářské integraci (1918-1938)*. In: *Československo a střední Evropa v meziválečném období*. Praha, 1996, s. 63-64.

¹⁰⁰ JANČÍK, Drahomír; *Hospodářská desintegrace střední Evropy a snahy Československa o její překonání (1918-1938)*. In: *Moderní dějiny: sborník k dějinám 19. a 20. století. Československo: Nahodilost, nebo logika dějin?*. Praha, 1994, s. 149.

¹⁰¹ JANČÍK, Drahomír; *Celní unie v úvahách o středoevropské hospodářské integraci (1918-1938)*. In: *Československo a střední Evropa v meziválečném období*. Praha, 1996, s. 64.

¹⁰² Tamtéž; s. 66.

* * *

Hotowetz měl mít z počátku jeho působení blízký vztah k národní demokracii, nebo spíše ho národní demokracie přijala za svého.¹⁰³ Národní demokracie totiž téměř tradičně usilovala zpočátku o ministerstva financí a obchodu a s pevnou voličskou základnou mezi středními vrstvami a inteligencí platila jako spolehlivá opora bankovní a podnikatelské třídy.¹⁰⁴ To by mohlo sedět Lacinově interpretaci, že ministra z Hotowetze udělala finanční skupina Živnostenské banky. Další verzí je, že přáním prezidenta Masaryka bylo dosadit do úřadu nějakého respektovaného odborníka. Faktem ale zůstává, že v moment, kdy se měl stát ministrem pověřeným vedením Úřadu pro zahraniční obchod, se Hotowetz vzdává svého členství ve správní radě Živnostenské banky.¹⁰⁵

V tento moment může tedy ztrácet všechny vazby na Živnostenskou banku a situace sedí spíše Peroutkově interpretaci, že Hotowetz by byl skutečně přáním Masaryka. Spíše se ale jedná o souhrn více faktorů. Než vůbec vzniká Úřad pro zahraniční obchod, je Hotowetz pověřen sestavením příslušného zákona. Pro tuto práci mohl být skutečně navržen Živnostenskou bankou jako člověk pro takový úkol v jejich řadách nejkompentnější. Za druhé Tusarovy vlády, kdy už se má stát ministrem, rezignuje na své členství ve správní radě Živnobanky, ale to stejně stále běží do konce roku 1920. Zároveň je logické, že člověk, který byl pověřen vypracováním příslušného zákona, se stane i ministrem daného úřadu a Masaryk může snadno přijmout i jeho pozici ve vládě jako odborníka, kterého si tak přál (v tento moment se také ještě dá považovat za ministra „dosazeného“ Živnostenskou bankou). Když ale při sestavování Černého úřednické vlády dostává do kompetence i celé ministerstvo obchodu, a má tedy pod sebou celý obchodní obor, spojení mezi Hotowetzem a Živnobankou je v té chvíli minimální, pak se skutečně můžeme domnívat, že je prezidentovým žádaným ministrem-odborníkem, a který byl současné akceptován také národní demokracií a průmyslovými kruhy v domnění, že bude hájit i jejich zájmy.

Hotowetz se bojem o dovozní cla rozešel s prosazovanou obchodní politikou, a proto neměl být v září 1921 převzat do nové vlády. Za jeho nástupce byl prosazen Ladislav Novák, reprezentant těžkého a strojírenského průmyslu a právě vysokých celních sazeb, který jako

---

¹⁰³ *Národní shromáždění republiky československé v prvním desetiletí: Kartogramy mandátů a volebních výsledků.* V Praze: [s.n.], 1928, p. 208.

¹⁰⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky: Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*, s. 173-174

¹⁰⁵ AKPR, fond Šámal Přemysl; sign. Rudolf Hotowetz, dopis Hotowetze Malinskému ze 13. června 1920

poslanec Národního shromáždění prosadil právě zvýšení cel na automobily. Za Novákova vedení byla hned v prosinci 1921 provedena ochranná úprava dosavadního celního systému. Jen pouhý půlrok potom, co Hotowetz chystal celní sazebník úplně opačného charakteru.¹⁰⁶

Podle Laciny se Hotowetz v tento moment rozchází i s obchodní politikou prosazovanou Živnostenskou bankou a průmyslovými kruhy. Hotowetz se se svými názory a zásadami obchodní politiky vyslovoval dlouhodoběji, je proto otázka, proč by jinak umožnily jeho nástup do pozice, která by je tak mohla ohrozit. Snad si mohli myslet, že Hotowetz, jako osobnost ne zcela politicky zdatná, se zájmům většiny přizpůsobí a věci prostě přijme. Snad sám Hotowetz neměl zpočátku s takovou politikou problém, ale v létě 1921 začal uvažovat, že už je vhodná doba na změnu – vnímal exportní charakter československého průmyslu a snažil se mu pomoci. V momentě, kdy vládě Jana Černého zbývalo už jen pár měsíců do podání demise do rukou prezidenta republiky se Hotowetz rozhodl vykročit z dosavadního kurzu obchodní politiky a pokusil se určit její nový směr. Neúspěšně – minimálně pro něj.

Po tomto konfliktu, kdy se tak rozešel se svými kolegy, se pro nějaké budoucí působení v nejvyšších sférách státních služeb stal nechtěným, snad nespolehlivým. Zcela jistě už se o něm v takových pozicích neuvažovalo. Do žádné budoucí vlády už se nedostal, ani na žádnou jinou pozici na ministerstvu a nějaký politický comeback tak byl pro něj vyloučen. Také to pro něj znamenalo, že úplně opustil obor obchodní a zahraničně-obchodní politiky, a nadále zůstal jen v prostředí sociálně pojišťovacím, kde byl zároveň více schován veřejnému dění. Své hospodářské názory se sice dál snažil sdělovat, ale pouze v prostředí různých spolků propagující evropskou celní unii nebo ve svých textech. Podle Kárníka tak byl Hotowetz vyloučen z *elity* pro jeho nesoulad se špičkou,¹⁰⁷ což není zcela tak jistě pravda. Hotowetz byl nadále vládním komisařem jednoho z největších finančních ústavů v Československu a z principu to nemůže být pozice, ve které by neměl nějaký vliv. Hotowetz nyní mohl patřit spíše ke skupinám tzv. *reprezentativních elit* nebo *hospodářských funkčních elit*, většinou jako vedoucí představenstva několika ústavů a spolků.¹⁰⁸ V těchto ústavech si často dokázal vytvořit pracoviště, které mu bylo příjemné; získal zde řadu kolegů a s některými spolupracoval téměř dalších 20 let.

---

¹⁰⁶ LACINA, Vlastislav. *Formování československé ekonomiky 1918-1923*. Praha: Academia, 1990, s. 176

¹⁰⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky: Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*, s. 177

¹⁰⁸ JANČÍK, Drahomír; *Hospodářské elity a politická moc v meziválečném Československu* In: ŠTAIF, Jiří; ed. *Moderní podnikatelské elity - metody a perspektivy bádání*. Praha: Dokořán, 2007, s. 55-57.

Všeobecný pensijní ústav

Jak už bylo zmíněno v kapitole o Obchodní a živnostenské komoře, Hotowetz od roku 1909 vedl zemskou úřadovnu Všeobecného pensijního ústavu pro zřízence v Praze, která vznikla právě při pražské komoře. Všeobecný pensijní ústav za Rakousko-Uherska se sídlem ve Vídni vznikl za účelem naplňování tehdy nového zákona o penzijním pojišťování soukromých úředníků, jehož otázka se řešila od roku 1906. Povinnosti pojištění podle původního znění podléhali pouze vyšší soukromí kancelářští úředníci, kterých tehdy bylo v celém Předlitavsku pouze 100 tis. a také nároky na pojištění byly malé.¹⁰⁹ Hotowetz byl v této funkci velmi aktivní a vídeňské ústředně také podával mnoho návrhů, které byly použity při novele zákona o penzijním pojišťování z roku 1914. Za první světové války pak Hotowetz dokázal uchovat důvěryhodnost pražské úřadovny Všeobecného pensijního ústavu, kdy se snažil hájit její autonomii a jazyková práva.¹¹⁰

Všeobecný pensijní ústav měl tedy před převratem svoji ústřednu ve Vídni, a proto bylo z organizačních důvodů nutné vybudovat nové ústředí tohoto ústavu. V Praze tak byl zřízen samostatný Všeobecný pensijní ústav, jemuž byly podřízeny obě zemské úřadovny v Praze, obě zemské úřadovny v Brně a zemská úřadovna v Opavě. Nově založený Ústav také převzal všechny funkce, agendu a povinnosti bývalého rakousko-uherského pensijního ústavu.¹¹¹ K příslušnému plnění byl také vydán nový zákon, který „novou“ instituci ustanovoval a zároveň také šlo o jeden z prvních zákonů vůbec nového československého státu. Podle tohoto zákona se prozatímním předsedou Všeobecného pensijního ústavu stal předseda I. Zemské úřadovny v Praze, což byl právě Hotowetz, a prozatímním představenstvem byl jmenován stejně tak bývalý výbor této Zemské úřadovny.¹¹² Vedení ústavu se pak vždy snažilo, aby předešlo jakémukoliv stranickému zájmu, aby ústav zůstal nedotčen jakýmkoliv vlivem měnících se politických konstelací a aby zůstal nedotčen i vlivům nacionálním.¹¹³

Pozice Hotowetze jako předsedy ústavu se v roce 1920 změnila. V obtížných začátcích snad stát potřeboval mít nad ústavem větší dohled a byla schválena nařízení, kterým se rozpustilo dosavadní představenstvo Všeobecného pensijního ústavu, které bylo jmenováno po konci

---

¹⁰⁹ NA, fond Všeobecného pensijního ústavu; kt. 1, spisek Třicet let pensijního pojištění soukromých zaměstnanců

¹¹⁰ Tamtéž; kt. 17, Zápis o slavnostní schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 12. října 1935

¹¹¹ Senát a Poslanecká sněmovna. *Národní shromáždění republiky československé v prvním desetiletí, A [Text]. B Přílohy: Kartogramy mandátů a volebních výsledků.* V Praze: [s.n.], 1928. s. 824.

¹¹² Zákon ze dne 20. prosince 1918, čís. 92; dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/017-1918.pdf>

¹¹³ NA, fond Všeobecného pensijního ústavu; kt. 10, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 265. října 1928

světové války, a správa ústavu byla ministrem sociální péče dočasně svěřena vládnímu komisaři a vládní komisi. V praxi však zůstalo vedení ústavu stejné snad jen s tím rozdílem, že nyní měl ministr sociální péče větší pravomoc nad dosazováním vedoucích úředníků. Vedení ústavu ale zůstalo na „svých místech“. Ministr sociální péče Wintr od počátku zamýšlel jmenovat vládním komisařem Rudolfa Hotowetze a toto své rozhodnutí hodlal doporučit i svému nástupci v úřadě. Šlo totiž o přechodnou dobu mezi odstoupením druhé vlády Vlastimila Tusara a nastoupením první úřednické vlády Jana Černého. Rozhodnutí ministra Wintra jeho nástupce plně respektoval.¹¹⁴

Původní představenstvo Všeobecného pensijního ústavu se nakonec rozpustilo nařízením vlády ze 13. září 1920 a správa ústavu přešla, jak už bylo před chvílí avizováno, přechodně do rukou vládního komisaře a vládní komise. Tomu tak mělo být až do provedení voleb nového představenstva ústavu valnou hromadou. Správní komise se celkem skládala ze 14 členů, z nichž polovina patřila ke skupině zaměstnavatelů a polovina ke skupině pojištěnců. Každá skupina pak za sebe musela zvolit zástupce, který se stal náměstkem vládního komisaře. Hotowetz se tak stával osobností, která stála za konsolidací Všeobecného pensijního ústavu v jeho nových začátcích.¹¹⁵

První pokus o řešení otázky penzijního pojištění soukromých zaměstnanců nebyl dílem naprosté dokonalosti, protože škodě vzešel z komplikovaných politických i odborných bojů a kvůli tomu musel obsahovat mnoho kompromisních řešení. Snaha o další zlepšení penzijního pojištění ale nezmizela a určitá zlepšení přinesla už další novela z roku 1914 a nový československý zákon z roku 1920. I tyto zákony byly pouze přechodnou úpravou, vzniklé jen z válečných a poválečných poměrů, a i na této právní úpravě zákona o sociálním pojišťování se měl podílet náš Rudolf Hotowetz (jedná se o stejný rok, kdy také chystal zákon o zřízení Úřadu pro zahraniční obchod a později řídil ministerstvo obchodu, což může značit jeho velkou profesní zdatnost). Hotowetzovo jméno se tak v novém státě stávalo jakýmsi synonymem pro sociální a penzijní pojištění. Po roce 1920 už ale mohly být zahájeny plnohodnotné práce

---

¹¹⁴ NA, fond Předsednictva ministerské rady; kt. 4040, sign. 2960, Protokol o schůzi ministerské rady ze dne 13. září 1920

¹¹⁵ Nařízení vlády republiky Československé ze dne 13. září 1920, čís. 529; dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1920/109-1920.pdf>

k přípravě novely penzijního zákona postavené na nových základech, kde se Hotowetz už mohl snažit použít všechny své poznatky z dosavadní praxe.¹¹⁶

Hlavním úkolem Všeobecného pensijního ústavu během 20. let tedy byla novelizace zákona o penzijním pojištění. Skutečnost, že novelizace bude potřebná, byla všem jasná už od vzniku samostatného státu. Začátek prací na pokročilé novelizaci, která napravuje všechny nedostatky novel z let 1914 a 1920, však můžeme zařadit až do března 1922. V této době totiž Hotowetz sám intervenuje u ministra sociální péče a žádá ho, zda by případná novelizace mohla být probrána co nejdříve na zasedání Národního shromáždění.¹¹⁷ Pro vytvoření návrhu novely byla vytvořena speciální vládní komise, ve které z ústavu zasedali tři jeho zástupci a Hotowetz byl pověřen jejím vedením. Také ústav pro komisi poskytl své prostory a místnosti, které byly potřebné pro matematické práce a k pracovním schůzím. V květnu 1923 se tak zdálo, že práce na novele postupují ke zdárnému konci.¹¹⁸ Komise pro reformu pensijního zákona ale dokončila svou práci až v prosinci roku 1927, a pak už se jednalo jen o její konečné redakci. V lednu už probíhaly akorát poslední redakční schůze ředitelství ústavu, načež byl výsledný elaborát vytištěn a předán ministerstvu sociální péče. Vše bylo připraveno tak, aby reforma začala platit od 1. ledna 1929.¹¹⁹

Organizace ústavu se hned od počátku jeho působení musela vypořádat se spoustou nových povinností. Za prvé muselo být dokončeno jeho osamostatnění od vídeňského Všeobecného pensijního ústavu, včetně vyrovnání válečných úvěrů, za druhé musel ústav převzít ty pojištěnce, kteří byli přihlášení právě k tomuto vídeňskému ústavu, a za třetí musel rozšířit svoje působení i pro oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi z toho důvodu, že v zalitavské části bývalého Rakousko-Uherska neexistoval žádný podobný zákon o sociálním pojišťování a tudíž zde nový ústav neměl na co navázat a svoji zdejší organizaci vybudovat od základů. Slovenská zemská úřadovna v Bratislavě byla pak ustanovena v květnu 1922.¹²⁰

Od počátku „nových dějin“ ústavu také bylo přikročeno k otázce hledání nové budovy pro ústřednu Všeobecného pensijního ústavu, kterou se nedařilo dlouho najít, až nakonec bylo přistoupeno ke stavbě budovy úplně nové. Také s tím, jak rostl počet pojištěnců nebo počet

---

¹¹⁶ NA, fond Všeobecného pensijního ústavu; kt. 10, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 26. října 1928 a kt. 7, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 1. října 1925

¹¹⁷ Tamtéž; kt. 4, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 15. března 1922

¹¹⁸ Tamtéž; kt. 5, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 2. května 1923

¹¹⁹ Tamtéž; kt. 10, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 26. ledna 1928

¹²⁰ Tamtéž; kt. 4, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 17. května 1922

služeb, které ústav poskytoval, bylo samozřejmě zapotřebí, aby se i k tomuto účelu našly nové vhodné prostory. Dalším novým primárním úkolem ústavu se tak měla stát lékařská péče, zejména pak léčba tuberkulózy. Kvůli tomu bylo zase zapotřebí začít se stavbou nových sanatorií.¹²¹ Podle Hotowetze měl ústav podnikat léčebnou péči ne za účelem charitativním, ale za účelem sociálně pojišťovacím. Tedy pouze tam, kde se léčbou dá zabránit invaliditě nebo jí odstranit.¹²² Rozšiřování ústavu ale neprobíhalo pouze v českých zemích. Poté, co byl založena zemská úřadovna v Bratislavě a postavena pro ni i příslušná budova, započalo se i s další stavbou zotavoven na Slovensku, které by místním potřebným pojištěncům poskytl zdravotní pobyt v místě zdravého léčebného podnebí.¹²³ Významnou léčebnou se stala zotavovna *Arca* v Luhačovicích, která byla neustále rozšiřována tak, aby se její služby daly nabídnout rozšiřujícímu se počtu pojištěnců. Další takovou zotavovnou byla např. *Vindobona* v Mariánských lázních.

Ústav hned od svého počátku splňoval svoji povinnost vůči svým pojištěncům novým i převzatým od vídeňského ústavu. Během let také ale vyrostl v mohutný finanční ústav, který pravidelně, účinně a v ohromných částkách přispíval ke zdolání velkých investičních úkolů vzniklých v poválečné době a přispíval k celkovému rozvoji československého hospodářství.¹²⁴ Podle Hotowetze měl ústav poskytovat – pokud jsou splněny podmínky – půjčky také na průmyslové nemovitosti. Ústav poskytoval také stavební úvěry, tomu se ale dělo jen v případě, pokud byl přijat jako příslušný návrh jednoho ze členů správní komise nebo užšího výboru.¹²⁵

Ústav také mohl poskytovat půjčky státním institucím či komunální zápůjčku k podpoře stavebního ruchu. Z půjček státním institucím je zajímavá půjčka, které směřovala ministerstvu pošt a telegrafů, a která měla sloužit k vybudování státního podniku *Československé pošty*, v hodnotě 25 mil. Kčs. Ústav tak během let přidal k poskytování svých „primárních“ služeb a dodržování svého jména i služby čistě finanční a investiční.¹²⁶ Ze Všeobecného pensijního ústavu se stala jedna z nejdůležitějších finančních institucí, která svými finančními prostředky pomáhala překonat počáteční obtíže státu, krajů nebo obcí. Ústav si také pod Hotowetzovým

---

¹²¹ Tamtéž; kt. 4, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 15. prosince 1920

¹²² Tamtéž; Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 24. října 1921

¹²³ Tamtéž; kt. 7, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 5. března 1925

¹²⁴ Tamtéž; kt. 10, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 26. října 1928

¹²⁵ Tamtéž; kt. 4, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 24. října 1921

¹²⁶ Tamtéž; kt. 7, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 26. listopadu 1925

vedením vedl po finanční stránce na tolik dobře, že se ku příležitosti 75. narozenin prezidenta Masaryka rozhodl udělovat stipendia pro studijní cesty právníkům, pojišťovacím matematikům a lékařům, aby se zdokonalili v teorii i praxi sociálního pojištění a sociálního lékařství.¹²⁷

Hotowetz tak při působení ve vedení ústavu využíval své největší kvalifikace, čímž byla jeho znalost na poli finančním. Také proto se na schůzích výboru často vyjadřoval k finančním otázkám Ústavu a jeho slovo ostatní nebrali na lehkou váhu. Téměř po celá 20. léta Všeobecný pensijní ústav řešil záležitost válečných půjček ještě Všeobecného pensijního ústavu pro zřízence ve Vídni, jehož úroky měl nový Ústav po válce a vzniku Československa převzít. Právě v těchto a dalších debatách měl Hotowetz největší slovo jako člověk znalý celé situace a k věci nejlépe odborně připravený.¹²⁸

Všeobecný pensijní ústav se průběžně stával asi nejdominantnějším takovým peněžním ústavem v republice. To značí i skutečnost, že v roce 1926 bylo jednáno o dobrovolném sloučení Pensijního ústavu československého peněžnictví se Všeobecným pensijním ústavem. Při převádění jmění Pensijní ústav mimo jiné žádal, aby Všeobecný pensijní ústav dokončil projektovanou stavbu obchodního domu na Příkopě, nebo aby převzal veškeré úřednictvo.¹²⁹ Stavební činnost Všeobecného pensijního ústavu byla dost významná a zanechala nám pravděpodobně jednu z největších dominant i dnešního pražského Žižkova a první pražský mrakodrap.

V létě 1929 byly učiněny první kroky k výstavbě nové úřední budovy, která se měla nacházet na Žižkově (dnešní Dům Radost). K tomuto účelu Ústav také jmenoval vlastní stavební komisi, která měla dohlížet na přípravy stavby i stavbu samotnou. Byla snaha novou budovu dokončit co nejdříve, protože dosavadní místnosti, které ústav měl v Praze k dispozici, byly už zkrátka nedostatečné.¹³⁰ O rok později už také byly známa jména architektů, kteří se projektu měli ujmout. Výběrové řízení vyhrála dvojice architektů Josef Havlíček a Karel Honzík, i když jejich výběr provázely komplikace. Byli považováni za mladé a nezkušené, bez slavného jména a někteří projevíli názor, že jejich návrh projektu nesplňuje zadané podmínky.¹³¹ Vedení ústavu zpočátku neprojevílo pochopení pro estetiku moderní architektury, podle Josefa Havlíčka u

¹²⁷ Tamtéž; Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 5. března 1925

¹²⁸ Tamtéž; kt. 8, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 28. dubna 1927

¹²⁹ Tamtéž; Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 3. května 1926

¹³⁰ Tamtéž; kt. 11, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 27. června 1929 a 21. listopadu 1929

¹³¹ Tamtéž; kt. 12, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 26. června 1930

některých činitelů návrh vzbudil přímo „prudký odpor“, přesvědčila jej však ekonomická výhodnost projektu, především nízká kubatura budovy, a nakonec byl jejich návrh schválen správní komisí těsně poměrem 6:5.¹³²

Stavební povolení získal Všeobecný pensijní ústav 11. března 1932, práce začaly 1. dubna a v listopadu téhož roku stála železobetonová konstrukce. V zimě se prováděly vyzdívky, od jara 1933 fasáda z rakovnických šamotových ploten a ostatní řemeslnické práce, osazení rozsáhlého strojního zařízení ventilačního, topného, chladicího, elektrického a výtahů, takže začátkem roku 1934 byla stavba dokončena.¹³³ Také bylo rozhodnuto o tom, že fasáda nové budovy bude osazena obkladačkami firmy *Rako*, o čemž Hotowetz vyjádřil své obavy, že taková fasáda nemůže být trvanlivá a bezpečná. Tato rakovnická keramická firma však převzala 10letou záruku za materiál, práci i ručení za škody. Chlouba tehdejšího i budoucího Žižkova tak získávala pevnější představu.¹³⁴ Úřední budova Všeobecného pensijního ústavu se později stala Domem odborových svazů a ve své době představovala stěžejní dílo české funkcionalistické architektury a svého času to také byla nejvyšší budova v Praze. Její autoři při navrhování použili nejnovější dobové urbanistické, dispoziční a technické postupy. Otevřený půdorys, přehledná organizace provozu, přímé osvětlení všech místností a klimatizace daly vzniknout pražské dominantě.¹³⁵

Neustálý meziválečný růst Všeobecného pensijního ústavu je dobře vidět na vývoji počtu pojištěnců, kdy ústav stále rostl v mohutnější a mohutnější finanční ústav, což se mu během hospodářské krize mohlo stát i osudným. Začátkem 30. let ústav překročil počtem pojištěnců sumu 300 tis.¹³⁶ Po začátku hospodářské krize počet pojištěnců však začal pomalu ubývat a s tím i výše pojistného. Kvůli nastalé situaci se Ústav ocitl ve finanční tísní. To, jak ústav krizovou situaci zvládne, záviselo na poklesu počtu pojištěnců nebo na nárocích státní finanční správy.¹³⁷ Příčinou krize byla mimo jiné i skutečnost, že starší vysloužilí pojištěnci s vyššími služebními požitky byli nahrazováni pojištěnci mladšími, kteří ztrátu ze svého pojištění

---

¹³² DVORÁKOVÁ, Dita. *Všeobecný penzijní ústav - Dům odborových svazů*. Praha: Městská část Praha 3, 2014, s. 11

¹³³ Tamtéž, s. 12

¹³⁴ NA, fond Všeobecného pensijního ústavu; kt. 15, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 27. ledna 1933

¹³⁵ DVORÁKOVÁ, Dita. *Všeobecný penzijní ústav - Dům odborových svazů*. Praha: Městská část Praha 3, 2014 s. 9

¹³⁶ NA, fond Všeobecného pensijního ústavu; kt. 12, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 22. května 1930

¹³⁷ Tamtéž; kt. 14, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 14. dubna 1932 a 29. září 1932

nemohli nahradit.¹³⁸ Pozorovatelný vzrůst počtu pojištěnců pak nastal až koncem roku 1934, třebaže počet nových mladých pojištěnců byl stále neuspokojivý.¹³⁹ Trend růstu pak nadále pokračoval a ústav tak koncem roku 1936 mohl prohlásit, že hospodářskou krizi má v tomto ohledu úspěšně za sebou. Touto dobou totiž počítal přes 350 tis. pojištěnců, což je počet, který nikdy před krizí ani nevykazoval a v nastalých letech tento trend růstu dále pokračoval.¹⁴⁰

Hotowetz opustil vedení Všeobecného pensijního ústavu k 1. únoru 1939 na vlastní žádost, kterou zdůvodnil osobními důvody. V době, kdy takto opouští „svůj“ ústav, mu bylo přes 73 let a vzhledem ke vnitrostátním změnám a svému věku se nejspíše rozhodl, že už je čas na zasloužený důchod. Ke svému odchodu dostal mnoho vřelých gratulací, nic to však nezmění na faktu, že se mu z ústavu odcházelo těžce. Mnoho jeho současných spolupracovníků i dávných kolegů se shodlo na tom, že Hotowetzovým životním mottem byla zkrátka „ryzí poctivost v jednání a přímost vůči každému“. Vystihovali jeho spravedlivost, nestrannost a objektivnost. To, jak těžký odchod pro něho musel být, dokazují i verše, které poté sám napsal:

*Loučení, loučení,
jaká to těžká věc,
když se musí rozloučiti
s Penzákem Hotovec.¹⁴¹*

---

¹³⁸ Tamtéž; kt. 15, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 2. března 1933

¹³⁹ Tamtéž; kt. 16, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 19. prosince 1934

¹⁴⁰ Tamtéž; kt. 18, Zápis o schůzi správní komise Všeobecného pensijního ústavu ze dne 17. prosince 1936

¹⁴¹ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 1, sign. II. Korespondence (zbytek), dopis od paní Bočkové Hotowetzovi z 9. března 1939

Orientální ústav

Hotowetzovo jméno je také spojováno s počátky Orientálního ústavu, jehož plánovaným účelem bylo poznávat kulturní a hospodářské poměry tehdejšího Orientu (do oblasti Orientu nebyl počítán jen klasický Orient, tedy severní Afrika, Malá Asie a Blízký východ, ale i dálný Orient, jako Indie, Malajsie, východní Asie a Japonsko), vychovávat odborné pracovníky a budovat kulturní a hospodářské styky Československé republiky se zeměmi Orientu. K tomu, aby takovou činnost úspěšně zvládal, musel ústav sledovat a shromažďovat práce, které se týkaly vědeckého, kulturního a hospodářského stavu a vývoje tehdejšího Orientu. Také pořádal a jinak podporoval výpravy, zájezdy a studijní cesty tam i nazpátek. Ústav měl mít na starost i publikační činnost, měl totiž vydávat odborné knihy, brožury a další publikace, přispívat do odborných časopisů a podávat zprávy ze své činnosti.¹⁴² Původní myšlenka byla, že by ústav taktéž organizoval dovoz a vývoz do všech zemí Orientu a zprostředkoval kontakty.¹⁴³

Za duchovního otce Orientálního ústavu je však považován československý orientalista Alois Musil, se kterým se Hotowetz znal dávno před založením ústavu ještě v době, kdy jeho založení teprve projednávali ve vzájemné korespondenci (kde také mluví o společné činnosti ve Vídni). Pokud je Alois Musil duchovním otcem ústavu, Hotowetz je pak otcem, řekněme, materiálním. To, že ústav bude založen, bylo jasné ve chvíli, kdy jako člen úřednické vlády mohl mít poněkud větší pravomoci týkající se realizace ústavu. Ačkoliv ústav neměl spadat pod kompetence jeho úřadu, zasadil se o to, že vůbec bude „vybudován“ a že do začátku dostane větší finanční částku. Určitou vůli k založení ústavu (a také Slovanského ústavu) projevil i prezident republiky Masaryk. Hotowetz jako člověk, který měl v zahraničí různé kontakty, pak měl zajistit podporu i prvním „poznávacím“ cestám.¹⁴⁴

Díky Musilovým stykům s Hotowetzem a tlaku prezidentské kanceláře, aby vláda vyšla Musilovi vstříc, tak došlo k uvolnění nemalých prostředků Hotowetzovým prostřednictvím. Živá korespondence ze začátku 20. let mezi Hotowetzem a Musilem vypovídá o úloze Hotowetze pro financování práce Orientálního ústavu a získání reprezentativní budovy, stejně jako pro rozvoj orientalistiky v meziválečné době a pro podporu vědecké práce Aloise Musila i v období před založením ústavu (původně se předpokládalo, že Orientální ústav bude patřit

---

¹⁴² MÚA AV ČR, fond Orientálního ústavu; kt. 2, Stanovy orientálního ústavu.

¹⁴³ MUSIL, Alois, Adéla JÚNOVÁ MACKOVÁ, Pavel ŽDÁRSKÝ a Iveta CICHROVÁ. *Korespondence Aloise Musila*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021, Dopis Aloise Musila Rudolfu Hotowetzovi z 22. listopadu 1920, s. 191.

¹⁴⁴ Tamtéž; korespondence mezi Aloisem Musilem a Rudolfem Hotowetzem.

pod ministerstvo obchodu, až později vyšlo najevo, že jeho zabezpečení bude mít na starost ministerstvo školství, proto Musil tak často naléhal na Hotowetze, aby pomohl ústav finančně zabezpečit). Hotowetz se tak ve vládě zasadil o uvolnění finančních prostředků z „přebytků“ Úřadu pro zahraniční obchod. Původně však částka 4 mil. korun byla spravována Masarykovým fondem, a tak ústav k penězům neměl takový přístup a takový dohled, jaký by si přál. Tím ale Hotowetzova pomoc při založení ústavu neustála. Díky svému vlivu se mu podařilo vyčlenit z Úřadu pro zahraniční další částku na zakoupení Lobkovického paláce na Malé Straně, kam se měl Orientální ústav spolu s ústavem Slovanským nastěhovat.¹⁴⁵ Prezident republiky se vyslovil pro to, aby oba ústavy byly zřízeny zákonem, a tudíž byl hned v roce 1921 podán Národnímu shromáždění vládní návrh příslušného zákona, který byl schválen a platnosti nabyl v lednu 1922. Vyskytly se však potíže, které vedly k neustálým změnám navržených stanov nebo i k žádostem o změně zákona.¹⁴⁶

Hotowetz se stal prvním prezidentem Orientálního ústavu a jako takový musel zastupovat ústav navenek. Ústav zahájil svou činnost s počátkem roku 1929 i přesto, že ustavující valná hromada se uskutečnila již 1. března 1928. Na této valné hromadě bylo zvoleno i další vedení ústavu. Jedním z členů se tak stal např. i Zdeněk Fafl, který s Aloisem Musilem přímo řešil praktické a organizační plány ústavu.¹⁴⁷ Činnost Ústavu byla během roku 1929 spíše přípravného rázu, protože byl stále provizorně umístěn v místnostech Veletržního paláce. Plné rozvinutí činnosti spolu se zařízením knihovny bylo možné teprve po přesídlení do Lobkovického paláce a po finálních úpravách zdejších místností.¹⁴⁸

Orientální ústav byl rozdělen na dva odbory – hospodářský a kulturní. Činnost hospodářského odboru spočívala v podpoře při zřizování nových československých závodů v zemích Orientu, přípravné výchovné činnosti směřující právě ke zřizování nových továren, osvětové činnosti, činnosti publikační a dále informační a jinak poradní.¹⁴⁹ Kulturní odbor měl na starost vydávání vlastního periodika *Archiv Orientální*. Druhou úlohou kulturního odboru bylo

---

¹⁴⁵ Tamtéž; s. 48-52

¹⁴⁶ MÚA AV ČR, fond Orientálního ústavu; kt. 3, Zápis o ustavující valné hromadě Orientálního ústavu konané 1. března 1928

¹⁴⁷ MUSIL, Alois, Adéla JŮNOVÁ MACKOVÁ, Pavel ŽĎÁRSKÝ a Iveta CICHROVÁ. *Korespondence Aloise Musila*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2021, s. 52

¹⁴⁸ MÚA AV ČR, fond Orientálního ústavu; kt. 3, Zpráva o činnosti Orientálního ústavu v roce 1929

¹⁴⁹ Tamtéž; Zpráva Orientálního ústavu za rok 1934.

pořádání orientalistických přednášek a jazykových kurzů. Dále poskytoval podporu vědeckým studijním cestám nebo nakupoval v cizině knihy pro svou knihovnu.¹⁵⁰

Ačkoliv Hotowetz finančně zajistil ústav do jeho začátku, doba, kdy ústav vznikal, už mu ale nedopřávala další příznivý vývoj. Z důvodu nastupující hospodářské krize ustoupila jakákoliv větší podpora ústavu ze strany vlády do pozadí. A Hotowetz musel opět nějakým způsobem zajistit řádné financování ústavu tak, aby mohl bezproblémově fungovat. Bohužel, tentokrát už Hotowetz nedisponoval takovým vlivem jako na počátku 20. let a musel si tedy poradit „pouze“ z pozice prezidenta Orientálního ústavu. V roce 1935 dokázal smlouvou s baronem Takahari Mitsuiou vyjednat každoroční příspěvek ústavu v hodnotě 50 tis. korun. Takový příspěvek samozřejmě nebyl jen tak. Orientální ústav se musel zavázat k tomu, že bude ještě více rozvíjet spolupráci mezi Československou republikou a Japonskem, byl to však závazek o to jednodušší, tím spíš, že to byl vlastně účel vzniku Orientálního ústavu. Pro tento účel při ústavu vzniklo japonské sdružení, k rozvíjení československo-japonských vztahů (na obdobném principu vzniklo i sdružení čínské).¹⁵¹

Jestli Orientální ústav ve 30. letech ukazoval stálý rozvoj ve svých odborech i ve svých sdruženích, opíral se tento rozvoj o obezřetné vedení zejména jeho financí kuratoriem a výborem pod Hotowetzovým předsednictvím. Zřízení Masarykova stipendijního a publikačního fondu v nepříznivých dobách pomohlo překlenout kritické chvíle bez podstatného omezení činnosti.¹⁵²

Hotowetz byl nepřetržitě předsedou ústavu od roku 1928 do roku 1938, kdy svou funkci složil dobrovolně. Nabízí se zde podobný scénář jako u Všeobecného pensijního ústavu, kdy už zřejmě cítil potřebu odebrat se do důchodu, zároveň nastával nová doba, pro kterou už se Hotowetz nemusel cítit vhodný. Svou koncepcí Orientálního ústavu Hotowetz potvrdil své ideové zásady, podle nichž pracoval a postupoval během celé své kariéry. Měl hluboké pochopení pro hospodářské a kulturní úkoly Orientálního ústavu, které plynuly z Hotowetzovy nejzákladnější koncepce – totiž, tzv. „malý národ“ potřebuje rozvíjet kladnou a konstruktivní spolupráci se všemi dalšími národy, se kterými má tento malý národ společné zájmy. To

---

¹⁵⁰ Tamtéž; kt. 2, Zpráva o činnosti Orientálního ústavu v roce 1929

¹⁵¹ Tamtéž; kt. 3, Kuratorium fondu Takaharu Mitsui, Smlouva o zřízení fondu, stanovy a jednací řád Kuratoria fondu

¹⁵² Tamtéž; Zápis ze schůze valného shromáždění Orientálního ústavu ze dne 29. dubna 1938

potvrdil soustavným zájmem o výstavnictví všeho druhu nebo podporou kulturních institucí z pozice ústavu.¹⁵³

---

¹⁵³ Tamtéž; Zápis ze schůze mimořádného valného shromáždění Orientálního ústavu ze dne 11. října 1935

Národohospodářský teoretik – studie a práce Rudolfa Hotowetze

Rudolf Hotowetz v průběhu svého života často přispíval do různých novin či časopisů, jeho příspěvky se dokonce objevují i v Ottově slovníku naučném. Později tako začaly vycházet jeho odborné texty nebo jeho přednášky přepsané do písemné formy. Jeho zaměření v takových textech se samozřejmě postupem času měnilo, ať už podle toho, v jaké byl pozici nebo jaká byla doba kolem něj. Jeho první spisek, *Různé rady pro obchodnictvo*, souvisí ještě s působením v obchodní a živnostenské komoře, má zcela jasný naučný a podpůrný účel pro obchodníky a malé živnostníky.

Po začátku války následuje ale *Rakouský státní problém*, kde se Hotowetz cítil povinen vyjádřit k národnostním a politickým problémům habsburské monarchie. Také jde o jediný zcela politický text, který vydal. Texty vydané po vzniku republiky se vyjadřují drtivou většinou k československému hospodářství a po celou dobu je provází jednotný apel na uvolnění zahraničního obchodu a vytvoření celní unie s nástupnickými státy. Z ideového hlediska a k vývoji světového hospodářství je pak nejvýznamnější jeho text *Hospodářské sblížení evropských států*. Své texty nepublikoval pouze v československých novinách a časopisech, ale i v zahraničních. Menšinově se jeho práce také vyjadřovaly k sociálním otázkám.

Rakouský státní problém¹⁵⁴

Rakouský státní problém vychází v roce 1915 a jedná se o Hotowetzův pokus o to, pronést vlastní názor na vývoj věcí v rakousko-uherské říši a jejího možného obrození. Text se dá rozdělit na tři části, kde se postupně věnuje třem otázkám: hospodářství, vojsku a jednotné zahraniční politice a samostatným potřebám státu. Podle Hotowetze první světová válka z jejího počátku dokazovala, že tuto mnohonárodnostní říši udržovaly všechny její národy v hesle „jeden za všechny, všichni za jednoho“. Tuto říši si v budoucnu představoval jako veliké, mocné a jednotné útočiště a ochránce všech jeho kulturně samostatných národů. Tyto národy by se tak dobrovolně spojily ke společné péči o své společné zájmy.

Plná národní soběstačnost byla podle Hotowetze v monarchii nedosažitelná – závody, které vznikaly jako čistě hospodářské viděl jako prospívající, naopak závody, jejichž základem byly národnostní úvahy, měly živořit a zanikat. Požadoval proto, aby zákonodárství a správa byly v hospodářských věcech úplně jednotné. Představoval si, že by „hospodářské zákony“ dával pouze jednotný *ústřední hospodářský parlament*, který by byl přesným obrazem

---

¹⁵⁴ HOTOWETZ, Rudolf. *Rakouský státní problém*. Praha: Vlastním nákladem, 1915.

hospodářského složení říše. Tento parlament měl vyjít z poměrných voleb ve velkém volebním okrese, aby tak byl věrným obrazem hospodářského složení říše. Volební právo do takového parlamentu by měli mít všichni výdělečně činní, ale jinak by nebylo rovným volebním právem, protože by bylo odstupňováno podle hospodářského zájmu a hospodářského významu voliče.

Také zákonodárství a správa ohledně vojska a zahraniční politiky by měla být spravována jednotně. Tato zahraniční politika musí být vymaněna ze všech národních vlivů a musí být pouze celostátní, diktována pouze zájmy dynastie a celé říše. Vojsko by taktéž mělo sloužit zájmům celé říše a s žádným národem by nemělo být zacházeno jako s nepřátelským. Podobně jako u hospodářských otázek i zde měl vzniknout *ústřední politický parlament* složený ze dvou komor. Horní sněmovna by fungovala na podobném principu jako panská sněmovna a dolní sněmovna by byla složena z delegátů národních rad.

V poslední části Hotowetz píše o národních potřebách, které by si každý stát měl řídit samostatně. Jedná se o jazyk, školu, vědu, umění a další věci společenského soužití. Stát má v co nejužším spojení s národem starat se o všeobecnou školní výchovu dětí všech svých občanů. K tomu má sloužit základní škola a občanská škola, která následuje po škole základní a která má být přístupná a povinná každému státnímu občanu. Obě školy mají poskytovat výchovu v mateřském jazyce žáka. Další učiliště by ale byla samostatnou věcí dotyčného národa, který je má sám zřizovat. Podobně i umění a vědy by měly mít výhradně národního ducha. Zákonodárství a správa ve všech specificky národnostních věcech má být přeneseno na dotyčný národ. Každý politicky vyspělý národ by obstarával zákonodárství zvláštními parlamenty, které Hotowetz nazval *národními radami*. Do této rady by bylo voleno poměrnou volbou.

Hotowetz si přál takovou úpravu vnitřní politiky říše, která by souhlasila s jejími přirozenými poměry. Předpokládal, že pokud by bylo postaráno o spravedlivou správu, ve které by všechny národy říše měly přiměřenou účast, pak by takový program mohl přinést říši vnitřní harmonii, kterou všichni žádali a kterou říše potřebovala. Poté už neviděl příčiny k rozbrojům.

Úkoly naší politiky hospodářské, zejména obchodní a valutární¹⁵⁵

Tento text Rudolf Hotowetz vydal v roce 1922, tedy poté, co už nebyl ministrem obchodu. Dá se tak na něj pohlížet jako na nějaké zhodnocení či obhájení své politiky a svých snah.

---

¹⁵⁵ HOTOWETZ, Rudolf. *Úkoly naší politiky hospodářské, zejména obchodní a valutární, 1921-1922*, Praha: Česká národohospodářská společnost, 1922.

Nastiňuje vývoj československého státu od jeho vzniku a snaží se odhadnout jeho úkoly do budoucna. Píše o tom, jak poválečná psychóza přinesla přechodnou hospodářskou politiku založenou na nadvládě citu nad rozumem a velké přecenění hospodářských možností. Kritizuje prvotní opojení po osamostatnění, kdy revoluční vláda i Národní shromáždění měly pokládat československé bohatství za nevyčerpatelné. Byl přesvědčen, že jde o dobu přerodu hospodářského řádu, který však nebyl založen na událostech první světové války, ale který začal už dávno předtím a postupně pokračoval s nevídaným vývojem techniky a komunikací.

Všímá si, že nejdůležitějším prvkem našeho hospodářství je výroba, a proto by hlavní úsilí mělo být věnováno povznesení československé vnitřní hospodářské politiky, dále by vhodnou obchodní politikou měla být výroba podporována a usnadněn odbyt jejích výrobků do ciziny. Obchodní politika by měla být založena na skutečnosti, že československý stát je nesoběstačný, ani že v rámci státu soběstační být nemůžeme (chiméra soběstačnosti). Vývoz pak považoval za životní potřebu, bez které by Československo nemohlo hospodářsky existovat. Přál si nový, dovozu vstřícný, autonomní celní tarif.

Upozornil, že nejdůležitějším odbytištěm pro československý průmysl byly nástupní státy monarchie. Žádal co nejužší hospodářskou spolupráci právě s nástupnickými státy a s Ruskem a přál si tak vytvoření celní unie s nimi. Budoucnost průmyslu měla záviset na co nejužším hospodářském spojení s těmito státy. A protože s Československem je nedělitelné žádné velké rozpory v zájmech, tak by nemělo být žádných větších překážek, zároveň se ekonomiky těchto států vzájemně doplňují. Varoval, že takové malé hospodářské území s takovou mírou nesoběstačnosti jako je Československo, je náchylné na všechny změny světové hospodářské a politické situace, je „hříčkou každé konjunktury, je takřka stále v krisích a nemůže svůj hospodářský stav stabilisovati jinak, než úzkým hospodářským spojením s jinými státy“.

Stěžuje si, že československá koruna není krytá zlatem a vláda tedy musí větší či menší měrou zaměňovat koruny za cizí valuty, a přitom spoléhat na to, jak cizina zhodnotí naši měnu. Varoval před zvyšováním kurzu měny nad její skutečnou úroveň, což by rozvrátilo hospodářský život stejně tak, jako by to udělal její pokles. Měna by měla být posuzována podle své vnitřní kupní síly, bez ohledu k jiným státům. Obecně tak odmítal umělé zásahy do koruny. Kritizoval deflační politiku – podle něj zamezila přímým stykům s cizinou a zničila počátky v tomto směru učiněné po převratu.

Hospodářské sblížení evropských států¹⁵⁶

Jde asi o nejinspirativnější Hotowetzův text a zároveň svojí rétorikou zní jako nejnaléhavější. Rozchází se zde s dosavadní politikou v otázce, zda má být založena na podkladu středoevropském nebo světovém. Zájem o světovou obchodní politiku zpochybňoval tím, že sice na ní mělo Československé velký teoretický zájem, nikoli však reálný. Nejdříve chtěl hledat úzké hospodářské sblížení ve střední a východní Evropě a teprve poté s Evropou jako celkem. Dosavadní celní politika neměla brát v ohled skutečnou zeměpisnou situaci, kdy Hotowetz vyjadřuje přímo *nutnost* obchodovat hlavně se sousedy Československa.

Domníval se, že budoucnost státu po převratu závisela na zvýšeném vývozu výrobků nepotravinářského průmyslu. Zároveň upozorňoval na to, že do roku 1925 stále klesal export cukru, dříví a uhlí, a tudíž už tento klesající vývoz nedokáže hradit potravinářský a surovinový deficit. Řešení zvýšení průmyslového exportu viděl v rozšíření jeho zahraničního odbytu, které by s trvalým úspěchem bylo možné jen sloučením několika států do celní unie (částečné řešení viděl i v unii se sníženými preferenčními cly, na které by se nevztahovala klauzule nejvyšších výhod). Hospodářské semknutí mělo platit pro menší sousední státy stejně jako pro celou kontinentální Evropu.

„Evropa válkou zchudlá, až po krk zadlužená; Evropa pozbyvší respektu a bázně cizích národů, které proti ní revoltují; Evropa mezi sebou nesvorná a stále k novým bojům připravená; Evropa s měnami rozvrácenými a každé chvíle kolísajícími; Evropa s porušenou rovnováhou hospodářskou – tato Evropa má tvrdé věřitele, v jejichž finanční a hospodářské nevolnictví upadne, nevzchopí-li se sama k nové a svorné úpravě svých politických, finančních a vůbec hospodářských věcí.“

Přál si ekonomizaci výroby. Vzor viděl ve Spojených státech, které se spojily ve velké jednotné hospodářské území. Za důsledek toho upozorňoval na zvyšující se životní úroveň, rostoucí mzdy, levnější tovární výrobu. A tuto americkou výrobu viděl jako hrozbu pro Evropu, která by na svojí „obranu“ měla zorganizovat velké odbytiště. Jeho přáním byly *Spojené státy evropské*, ve kterých by hospodářsky byla sjednocená celá Evropa včetně Ruska. Už dříve se vyslovoval pro celní unii mezi nástupnickými státy. Správně předpokládal, že by bylo prospěšnější připoutat k takové hospodářské unii také Rakousko, než ho nechat ke spojení

---

¹⁵⁶ HOTOWETZ, Rudolf. *Hospodářské sblížení evropských států*. Praha: Česká národohospodářská společnost, 1926.

s Německem a být pak obklíčen tak nebezpečným hospodářským soupeřem. Odmítal, že v takové unii by bylo třeba se bát ztráty politické samostatnosti.

Pozitiva v takovém plánu neviděl nejen pro celou Evropu, ale i pro československý stát. Zájem našeho průmyslu i obecný zájem hospodářský by tak dosáhl dostatečného odbytu, mohl by se pak efektivněji vyvíjet, správně organizovat, přizpůsobit se pokrokům doby tak, aby ceny a kvalita výrobků byly schopny konkurovat na cizích trzích.

Naše hospodářská situace ke sklonku světové krise¹⁵⁷

Tuto práci píše k roku 1934 a zakončuje tak „trilogii“ textů k hospodářské krizi. Už dříve totiž sepsal *Rok krise v Československu* a *Kudy z krise*, protože však není prostor popsat všechny práce, rozhodl jsem se pro tento text. Hotowetz v první části textu se věnuje statistice výroby. Domníval se, že produkce československého zemědělství nebyla důsledky krize skoro vůbec dotčena a pokud jde o vyprodukované množství, někde se dokonce ještě zvětšilo. Naopak proti tomu byla dotčena hornická a průmyslová výroba, což bylo podle Hotowetze způsobeno tím, že stát byl přeindustrializovaný a odkázaný na vývoz.

Kritizuje „nešťastnou obchodní politiku“, kterou provozuje celý svět a vidí ji jako hlavní příčinu hospodářské krize, protože podle něho rozvrátila světovou výměnu zboží, ztížila přehled světového trhu a umožnila nadvýrobu hlavních surovin. To přivodilo pokles cen a s tím pokles mezd, tím zase pokles výroby a výdělků dalších oborů. Vše se pak mělo točit v nekonečném kruhu, který měl nakonec postihnout státní příjmy, rozpočty a jejich měny.

Na závěr nezapomněl připomenout svůj plán, že hospodářská i politická budoucnost záleží na uvolnění světové výměny zboží, především v uvolnění cest československému průmyslovému vývozu. Snažil se na datech dokázat, že měna a zlatý standard nejsou příčinami hospodářské krize, ale jejími oběťmi. Podle toho soudil, že žádný měnový experiment s krizí nemůže ani pomoci – v nejlepším případě by přinesl jen přechodnou a zdánlivou úlevu.

Celé hospodářství viděl jako soustavu spojených nádob, ve kterých se všechna hospodářská čísla musí vyrovnat a zaujmout vodorovnou hladinu. V minulosti se měl československý stát často dopustit porušení této *hladiny*, a to umělým udržováním nízkých cen chlebovin, umělým udržováním nízkého nájmu bytů, umělou měnovou deflací a celou řadou dalších umělých zásahů. Každé porušení *hladiny* znesnadňovalo a zpomalovalo návrat k normálnímu

---

¹⁵⁷ HOTOWETZ, Rudolf; *Naše hospodářská situace ke sklonku světové krise*. Praha: Česká národohospodářská společnost, 1934

hospodářskému životu a vývoji. I po letech koukal na poválečnou umělou deflaci kriticky a vnímal jí jako skutečnost, která poškodila československé hospodářství a musí se tedy složitě a dlouhodobě odčinit.

V době krize nevystupoval proti státnímu plánování hospodářství u státních podniků; viděl, že by v Československu bylo zapotřebí dobrého vedení a takového dobrého plánu. Nesmělo však zasahovat do soukromého podnikání („Nikde a nikdy žádný stát ani v minulosti ani v přítomnosti nepodal důkazů, že lépe hospodaří než soukromé podnikání“). Stát by měl mít právo i povinnost, aby sledoval a pokud by bylo třeba zákonodárstvím usměrňoval a svou správou kontroloval hospodářský řád. Kromě toho měl stát povinnost upravovat vůbec celé veřejné hospodářství a účinně podporovat i rozvoj soukromého sektoru. Státní hospodářské plánování si představoval tak, že by stát v domácí hospodářské správě odstranil omezení a zatížení soukromého sektoru. Neměl však zasahovat do přímého regulování výroby.

Další aktivity Rudolfa Hotowetze

Rudolf Hotowetz už je během konce 30. let a v průběhu let 40. minimálně veřejně aktivní. Víceméně opouští všechny ústavy a spolky, ve kterých působí, nadále zůstává čestným členem Národohospodářského ústavu při ČAVU. Jeho odchod do penze může souviset i s nešťastnými událostmi vzniklé Mnichovskou dohodou, kdy se mohl cítit, že nová doba už není pro něho vhodná a nadcházející změny se mohou odehrát i bez jeho účasti. Hotowetzovy příspěvky ke světovému dění se omezily na písemnou formu. K příležitosti zmíněné Mnichovské dohody např. sepsal krátkou stat' pro týdeník *Národní politika* s názvem *Co nyní – po Mnichovu a Vídni*. Hotowetz působí dojmem, jako by chtěl nové události realisticky popsat a přijmout a zároveň chce v textu na ostatní působit uklidňujícím dojmem, že se i přes nové skutečnosti dokáže stát úspěšně hospodářsky konsolidovat. Ve vzniku okleštěného česko-slovenského státu hledal paralely s rozpadem habsburské monarchie, kdy stát měly také zničit touhy po sebeurčení národů.¹⁵⁸

Hotowetzův život charakterizovaly snahy hledání způsobu, jak hospodářsky sjednotit střeoevropský prostor. Kromě vlastního psaní textů se těmto myšlenkám věnoval i na úrovni různých spolků a konferencí. Natolik věřil v hospodářskou unii států střední Evropy, že se stal členem několika takových spolků. Stal se tak zakládajícím členem spolku *Mitteleuropäischer Wirtschaftstag* ve Vídni, který byl svou střeoevropskou činností nejspíše nejvýznamnějším. Mezinárodní spolek MWT byl ustanoven v říjnu 1925 ve Vídni a jeho ideovou duší byl maďarský profesor národního hospodářství Elemér Hantos. O rok později se MWT pokusil ustavit národní spolky v dalších nástupnických státech, československé hospodářské kruhy ale založily samostatný Československý komitét pro střeoevropskou národohospodářskou součinnost, který sice odmítal jakékoli organizační spojení s původní MWT, ale nezářikal se spolupráce s tímto vídeňským spolkem.¹⁵⁹ Hotowetz byl zakládajícím členem i tohoto komitétu stejně jako dlouhá léta stál u Evropského celního spolku v Praze. Místo cestování po Evropě a po světě tak Hotowetz od 30. let jezdil na přednášky mezi Prahou, Brnem, Bratislavou a Vídni.

Hotowetzovi se také dostalo možnosti, že mohl na Vysoké škole obchodní v Praze učit a přednášet pro další generaci budoucích národohospodářů. Toto povolení dostal z výnosu

---

¹⁵⁸ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 3, sign. Rukopisy článků, *Co nyní – po Mnichovu a Vídni*.

¹⁵⁹ JANČÍK, Drahomír; *Hospodářská desintegrace střední Evropy a snahy Československa o její překonání (1918-1938)*. In: *Moderní dějiny: sborník k dějinám 19. a 20. století. Československo: Nahodilost, nebo logika dějin?*. Praha, 1994, s. 152-153

ministra školství a národní osvěty. Ještě předtím však byl jmenován od akademického roku 1929/1930 členem zkušební komise jako odborný zkoušející pro národní hospodářství a finanční vědu. Na vysoké škole přednášel pouze jeden rok, a to v akademickém roce 1932/1933. Kromě přednášek ale také vedl i speciální cvičení.¹⁶⁰

Hotowetz se několikrát projevil také jako muž, který má záliby v literatuře, a to tím, že buď ve svých textech citoval antické autory nebo jako sběratel literatury. V jednom dopise dotýčný děkuje za zapůjčení knihy o Napoleonovi, o níž se zmiňuje jako o „soukromém tisku“.¹⁶¹ Jindy zase dal k dispozici ze své sbírky Václavu Schusterovi svůj spisek *Rakouský státní problém*, a to už v době, kdy vypukla 2. světová válka. Schuster si na výročí vzniku Československé republiky uvědomuje, že otázky, které se v textu Hotowetz snažil zodpovědět, opět podle Schustera ožívají. Na spise si cenil toho, že byly zachyceny složité problémy mnohojazyčné habsburské monarchie a problém národnostního státu, spolu s odmítáním hledání řešení důležitých hospodářských otázek. Schuster se domnívá, že k nějakým návrhům řešení se bude nutně vrátit, pokud má být ještě někdy ve střední Evropě mír.¹⁶² Schuster ale nebyl jediným, kdo si na *Rakouský státní problém* vzpomněl. Dalším byl vedoucí Kanceláře prezidenta republiky Jiří Havelka, který si podobně jako Schuster při čtení všiml shodností s tehdejší dobou.¹⁶³

Hotowetz projevil i odlišný zájem v literatuře, který byl naznačen už na konci kapitoly týkající se Všeobecného pensijního ústavu. Věnoval se totiž i psaní veršů a dalších literárních žánrů. Nejde sice o texty nějaké světové kvality, psal je spíše pro vlastní potřebu a potěšení, ale například verše věnované Všeobecnému pensijnímu ústavu názorně ukazují, na kolik si své práce a svých kolegů cenil, a že se ho jeho odchod z ústavu velmi mrzí. Pro další verše našel inspiraci v řecké mytologii. Jiné dílko – oslavnou ódu – zase věnoval ozdravnému pobytu v sanatoriu ve Vráži, kde střídavě pobýval ve 40. letech kvůli svým neduhům.¹⁶⁴

Hotowetz také nebyl člověk, který by se nechával často fotit. Skutečně, jeho portrétů či jakýchkoli jiných fotografií, kde by byl zachycen, je po hříchu málo. O to více člověka

---

¹⁶⁰ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze, sign. I/Korespondence, nezařazené dopisy děkanů VŠO Rudolfovi Hotowetzovi z let 1929-1933

¹⁶¹ Tamtéž; složka II.2/Korespondence, nezařazený dopis Josefa Luhana Rudolfovi Hotowetzovi ze 17. března 1942

¹⁶² Tamtéž; nezařazený dopis Václava Schustera Rudolfovi Hotowetzovi z 28. října 1940 a 5. listopadu 1940

¹⁶³ Tamtéž; složka II/Korespondence (zbytek), nezařazený dopis Jiřího Havelky Rudolfovi Hotowetzovi z 23. ledna 1939

¹⁶⁴ Tamtéž; vlastní poznámky, nezařazeno

překvapí, když se dozví, že se nechal dvakrát portrétovat od grafika Viktora Strettiho, se kterým ho mělo pojít i víceleté přátelství. Bohužel, ani tyto portréty nebyly zatím s to nalézt.¹⁶⁵

Druhou světovou válku dokázal přečkat víceméně v klidu ve svém bytě ve společnosti své paní a svých dvou vnuček. V této době se také jeho aktivity soustřeďují spíše na pomoc jeho blízkým svou dobrou radou či životními zkušenostmi. Také v některých případech u něho můžeme pozorovat i štědrost. Jinak však pracovně zůstává aktivní pouze jako člen Národohospodářského ústavu. Po konci války se Hotowetzovi ještě naposledy ozvala Obchodní a živnostenská komora v Praze s žádostí, zda by po obnovení státu nepomohl s reformou jejího Průmyslového ústavu. S touto pomocí Hotowetz souhlasil, byl dokonce pozván, aby se po dlouhé době účastnil i komorní porady.¹⁶⁶ Tato pomoc však příliš dlouho netrvala, protože Hotowetz 16. srpna 1945 umírá a s tím odchází jeden vůbec z prvních československých představitelů směru ekonomického myšlení a hospodářské politiky.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Tamtéž; složka II.2/Korespondence, nezařazený dopis Viktora Strettiho Rudolfu Hotowetzovi z 22. dubna 1938

¹⁶⁶ Tamtéž, nezařazené dopisy Obchodní a živnostenské komory v Praze Rudolfu Hotowetzovi července 1945

¹⁶⁷ GONĚC, Vladimír; *Čtyři prozíravé koncepty střeoevropské a evropské politiky*. R. Hotowetz/V. Schuster - M. Hodža - A. Basch - H. Ripka. In: *Slovensko-české vztahy v kontexte strednej Európy*.

Závěr

Rudolf Hotowetz toho ve svém životě zažil dozajista mnohé, už jen kvůli tomu, kolik institucí mohl svou činností ovlivnit. O to víc je obdivuhodné, že tři čtvrtiny toho, o čem tady bylo psáno, stihl až potom, co mu bylo padesát let. Rudolf Hotowetz nebyl revolučním mužem – svůj svět viděl očima národohospodáře, kdy se hospodářství vyvíjelo samo a žilo si „vlastním životem“, a i proto pro něj větší smysl měla existence českých zemí v rámci habsburské monarchie. To nic ale nemění na skutečnosti, že když ho nový československý stát povolal, on jeho volání neodmítl. Nový stát přijal za svůj a cítil svoji povinnost vůči němu, i když ještě před válkou se dal považovat za pravého „Rakousko-Uherčana“ či „Předlitavce“. Jak se sám zmiňoval, on o žádný úřad ministra nikdy nestál ani sám necítil, že by pro to měl nějaké ambice. Případá mi, že sám se cítil v politice „jako ryba na suchu“, ale úřady mu svěřené bral skromně jako službu státu, službu národu, kterou si nemohl dovolit odmítnout. Ve své činnosti se Hotowetz projevil jako pracovitý člověk, jako člověk s jasným názorem a vizí.

Domnívám se, že právě v jeho názorech na ekonomiku ho dost ovlivnily jeho začátky u místodržitelství v Praze a práce u obchodní a živnostenské komory. Jednak u místodržitelství v Praze se vůbec poprvé setkal jako čerstvý právník s národohospodářským oborem, jednak ve své činnosti při Obchodní a živnostenské komoře v Praze musel začít vnímat hospodářství Rakousko-Uherska jako fungující celek, i když nebylo tehdy ani zdaleka dokonalé. Při komoře také navštívil Spojené státy, což ho muselo podpořit v názoru, jak „hospodářská unie“ může být prospěšná (nebo při této návštěvě teprve získal tuto myšlenku). A když jsme u návštěvy Spojených států, Hotowetz byl obecně na svou dobu velmi zcestovalý člověk, což mu umožnilo porovnávat hospodářství ostatních evropských států s Rakousko-Uherskem a vidět jeho nedostatky, případně výhody.

Ve službách komory nakonec strávil dvacet čtyři let po dlouhou dobu jako jeden z jejích vedoucích úředníků. Svou službu zde ukončil jako uznávaný člověk v oboru, několikrát si během těch let vysloužil i „pozvánku“ na některé z vídeňských ministerstev. Hotowetz se nakonec rozhodl pro odchod do správní rady Živnostenské banky, které pomohl v zachování její činnosti v jejím kritickém roce. Tento krok ho zase posunul mezi českou politickou a národohospodářskou elitu.

Když se ocitl v těchto kruzích, a vzhledem k předchozím zkušenostem s mezinárodním obchodem, stal se první volbou pro zřízení a řízení Úřadu pro zahraniční obchod. Když ještě

sloužil u obchodní a živnostenské komory, byl totiž také členem její komise pro zahraniční komise, proto znal velmi dobře potřeby a možnosti nového československého státu v tomto ohledu. Při ustanovování úřednické vlády Jana Černého Hotowetz zůstává na svém místě z minulé vlády (podobně jako Beneš nebo Engliš) a získává navíc do kompetence ministerstvo obchodu. Z tohoto jeho vládního působení by se mělo zdůraznit jeho účast při podepisování prvních obchodních dohod s Jugoslávií nebo Rumunskem, které později také vedly k vytvoření všem známé Malé dohody. Také byl důležitý jeho přínos a aktivita k překonání moučné a obilné krize během zimy 1920-1921. „Osudnou“ se mu stala jeho snaha v létě 1921 o vytvoření nového celního sazebníku a boj proti zvýšeným cłům na dovoz automobilů. V rámci filozofie „když umožníme snadný dovoz ostatním státům, vytvoříme u těchto států lepší podmínky pro náš vývoz“ se snažil podpořit československý export. Neúspěch pak v boji proti zvýšení dovozních cel na automobily znamenalo, že Hotowetz podal demisi na úřad ministra měsíc předtím, než jí nakonec podala celá Černého vláda. Tento konflikt pro něho skončil tím způsobem, že už se ve zbývajícím historii první republiky do žádné vlády nedostal a „spokojil“ se s místem vládního komisaře a později prezidenta Všeobecného pensijního ústavu.

Ve vedení pensijního ústavu strávil Hotowetz už delší dobu, od roku 1909, tehdy ještě jako zemské úřadovny Všeobecného pensijního ústavu pro zřízení ve Vídni. Po vzniku samostatného československého státu se ale ze zemské úřadovny musel stát samostatný ústav a Hotowetz byl postaven do jejího čela. Později byl postaven do pozice, kdy se vedení ústavu stal pověřeným ministrem sociální péče jako vládní komisař. V čele ústavu stál nakonec i s jeho počátky dvacet devět let a během té doby stál při jeho konsolidaci po osamostatnění, při několika novelách a reformě penzijního zákona nebo při stavbě nové ústřední budovy – prvního pražského mrakodrapu. Budova na Žižkově jenom dokazuje, jak důležitý a mohutný finanční ústav to ve své době byl, k čemuž přispěl i svým odborným řízením během hospodářské krize.

Hotowetz také pomáhal s vytvořením Orientálního ústavu. Plán to nebyl jeho, nýbrž orientalisty Aloise Musila a jeho ustanovení také bylo přání prezidenta Masaryka. Orientální ústav podporoval zpočátku finančními dary coby člen vlády. Později se stal i jeho prvním předsedou, ačkoliv si přál, aby tato volba padla právě na Aloise Musila. Tak se bohužel (bohudík) nestalo a místo nejznámějšího prvorepublikového orientalisty to byl právě Hotowetz, s kým je spojována činnost ústavu v tomto období.

Hotowetz odchází víceméně z veřejného života v roce 1938-1939, částečně kvůli vyššímu věku, částečně kvůli změnám, které v Evropě v té době nastávají. Období protektorátu prakticky dožije bez větších obtíží a dočká se i konce války. V té době byl ještě jednou naposled kontaktován a požádán o pomoc obchodní a živnostenskou komorou, žádnou radu ani jí, ani nikomu jinému už neposkytne. Rudolf Hotowetz umírá uprostřed léta 1945 ve svých nedožitých osmdesáti letech.

Než si ale takto soustředit jen na výčet funkcí, které Hotowetz zastával, je také nutné si připomínat jeho odkaz. Rudolf Hotowetz byl prvním výraznějším, a ne-li vůbec prvním, československým národohospodářem, který vystoupil s plánem vytvoření hospodářské či celní unie. Protože se pro tento plán vyslovil možná v nevhodnou dobu, mohl se mu stát v mnoha věcech „osudným“. To mu ale nevadilo, protože cítil jeho potřebu a správnost – proto se ho snažil propagovat ať už ve svých člancích a textech nebo na svých přednáškách spolků, které vznikly právě pro tuto činnost. Celní unii nástupních států habsburské monarchie nakonec dotáhl do projektu *Spojených států evropských*, kde jeho inspirace Spojenými státy byla zcela zjevná. A právě ekonomické síly Spojených států se nejvíce obával a pro Evropu je vnímal jako největší hrozbu. Viděl cestu, po které se světové hospodářství mělo vydat (a po které se také po druhé světové válce vydalo) a chtěl, aby Evropa včetně Československa do této budoucnosti vkročila tím správným způsobem.

* * *

Na závěr bych rád ukončil příběh Rudolfa Hotowetze vypůjčenými slovy. K tomu jsem se rozhodl použít slova Václava Schustera směřovaná Rudolfu Hotowetzovi, respektive samotná Hotowetzova slova, protože se mi zdají pro tento účel nejvhodnější. Ačkoliv jsou každá z jiného zdroje, připadají mi dohromady jakási symbolická. První příklad je z korespondence mezi Schusterem a Hotowetzem, kdy se Schuster na závěr dopisu loučil takto:¹⁶⁸

„Naděje jest poslední, co v člověku umírá. A dobře, umírá-li až současně s člověkem.“

Druhá slova jsou pak ze závěru textu *Hospodářské sblížení evropských států*. První část považuji za symbolickou v tom smyslu, jak odhadl po druhé světové válce vznikající evropská

---

¹⁶⁸ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 1, složka II.2/Korespondence, nezařazený dopis Václava Schustera Rudolfu Hotowetzovi z 5. června 1940

společensví. Druhá část pak podle mě shrnuje způsob, jakým Hotowetz viděl budoucnost světové ekonomiky.¹⁶⁹

„Deset let jsem byl volajícím na poušti; pak se začalo jednati o celním sblížení na konferencích světových. Marně ovšem, celý svět nelze sblížití pojednou; začátek může být i učiněn jen v užším kruhu, okolo něhož se pak snadně seskupí státy vždy další.“

„Jednoho musíme si být vědomi jasněji, než dosud: železné zákony hospodářské jsou silnější, než všechny lidské omyly a než všechno lidské snažení. Nic umělého, přirozenému vývoji se přičícího nikdy nemělo a nikdy nebude míti trvání. Nelze žádným lidským opatřením znemožniti vývoj k světovému hospodářství, který byl válkou jen pozdržen. Nelze to znemožniti ani cly, ani syndikáty, ani měnou. Snad brzy už přijde čas, kdy lidstvo nebude moci pochopiti, že svět mohl věřit v takové omyly, jaké v něm vládnout dnes.“

---

¹⁶⁹ HOTOWETZ, Rudolf; *Hospodářské sblížení evropských států*. Praha. Česká národohospodářská společnost, 1926.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny:

Archiv České národní banky (AČNB)

Živnostenská banka

Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR)

Přemysl Šámal

Jmenování vlády

Archiv Národního technického muzea (ANTM)

Rudolf Hotowetz

Archiv Univerzity Karlovy (AUK)

Matriky Univerzity Karlovy

Právnická fakulta Německé univerzity v Praze

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky (MÚA AV ČR)

Národohospodářský ústav

Orientální ústav

Muzeum Říčany

Sbírka Muzea Říčany

Národní archiv (NA)

Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností

Policejní ředitelství

Předsednictvo ministerské rady

Úřad pro zahraniční obchod

Všeobecný pensijní ústav

Editované prameny, memoárová literatura a dobový tisk:

Obchodní a živnostenská komora v Praze: 1850-1900-1925: vydáno k 75. výročí Komory dne 18. listopadu 1925. Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1925

ČECHUROVÁ Jana a ČECHURA Jaroslav, (ed.) *Edvard Beneš (diplomat na cestách): depeše z padesáti zahraničních cest ministra Beneše 1919-1928.* V Praze: Karolinum, 2000.

ČECHUROVÁ Jana a KUKLÍK Jan, (ed.) *Paměti. Díl II. a III. Jan Krčmář.* Vydání první Praha: Pelhřimov: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2007.

DEJMEK Jindřich, KOLÁŘ František; *Československá zahraniční politika a vznik Malé dohody 1920-1921.* Sv. 1, (4. červen 1920 - 31 květen 1921). Úvodní studie Jindřich Dejmek; Editoři Jindřich Dejmek, František Kolář. Praha. Ústav mezinárodních vztahů; Karolinum; Historický ústav AV ČR, 2004.

DEJMEK Jindřich, KOLÁŘ František; *Československá zahraniční politika a vznik Malé dohody 1920-1921.* Sv. 2, (1. červen - 31. prosinec 1921). Editoři Jindřich Dejmek, František Kolář. Praha. Ústav mezinárodních vztahů, 2005.

GRUBER, Josef. *Obchodní a živnostenská komora v Praze v prvním půlstoletí svého trvání 1850-1900.* V Praze: Nákladem obchodní a živnostenské komory, 1900

HERC Svatopluk, (ed.) *Vzpomínky z mého života. Cyril Horáček.* Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2017. Ego (Masarykův ústav a Archiv AV ČR: NLN, Nakladatelství Lidové noviny).

JŮNOVÁ MACKOVÁ Adéla, ŽDÁRSKÝ Pavel a GECKO Tomáš. *Korespondence Aloise Musila.* Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2019.

HOTOWETZ, Rudolf. *Zpráva o organizaci a činnosti úřadu pro zahraniční obchod. I-II.* Praha, Úřad pro zahraniční obchod, 1921.

Periodika:

Čas

Čech

Lidové noviny

Národní listy

Národní politika

Prager Tagblatt

Venkov

Literatura:

Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami. Redaktor Eduard KUBŮ, redaktor Jaroslav PÁTEK. Praha: Karolinum, 2000.

DVOŘÁKOVÁ, Dita. *Všeobecný penzijní ústav – Dům odborových svazů.* Praha: Městská část Praha 3, 2014.

GBÚROVÁ, Marcela. *Evropská integrace: budování nové Evropy?.* Brno: Masarykova univerzita, 2009.

HEJDA, Jiří. *Žil jsem zbytečně. Třetí upravené vydání* (v nakladatelství Machart vydání druhé). Beroun. Machart, 2020.

JANČÍK, Drahomír; *Celní unie v úvahách o středoevropské hospodářské integraci (1918-1938).* In: *Československo a střední Evropa v meziválečném období.* Praha, 1996.

JANČÍK, Drahomír; *Hospodářská desintegrace střední Evropy a snahy Československa o její překonání (1918-1938).* In: *Moderní dějiny: sborník k dějinám 19. a 20. století. Československo: Nahodilost, nebo logika dějin?.* Praha, 1994.

JANČÍK, Drahomír; *Hospodářské elity a politická moc v meziválečném Československu* In: ŠTAIF, Jiří; ed. *Moderní podnikatelské elity - metody a perspektivy bádání*. Praha: Dokořán, 2007.

JEŘÁBEK, Miroslav. *Za silnou střední Evropu: středoevropské hnutí mezi Budapeští, Vídní a Brnem v letech 1925-1939*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán).

JIRÁNEK, Tomáš; *Česko-německé spory v obchodních a živnostenských komorách v době habsburské monarchie: etnické spory, nebo hospodářský nacionalismus?*. In: *O hospodářskou národní državu: úvahy a stati o moderním českém a německém nacionalismu v českých zemích*. Praha. Karolinum, 2009.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Třetí vydání. Praha: Libri, 2017.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. Československo v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2018.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky. O přežití a o život (1936-1938)*. Druhé vydání. Praha: Libri, 2018.

KLEČACKÝ, Martin. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849-1918*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2020.

KLIMEK, Antonín. *Boj o Hrad*. Buková u Příbramě: TK, 2017.

KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Sv. XIII., 1918-1929. Praha: Paseka, 2000.

KOSATÍK, Pavel. *Bankéř první republiky: život dr. Jaroslava Preisse*. 2., V Mladé frontě 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010.

KUBŮ, Eduard a Jiří ŠOUŠA, ed. *Finanční elity v českých zemích (Československu) 19. a 20. století*. Praha: Dokořán, 2008. Bod (Dokořán).

LACINA, Vlastislav. *Formování československé ekonomiky 1918-1923*. Praha: Academia, 1990.

LACINA, Vlastislav. *Nostrifikace podniků a bank v prvním desetiletí Československé republiky*. In: *Český časopis historický*, 1994, roč. 92, č. 1.

LACINA, Vlastislav; *Úloha Živnostenské banky v československém bankovníctví po vzniku republiky* in *Český časopis historický*; č. 1, roč. 90

LACINA, Vlastislav; *Živnostenská banka před a během první světové války (1907-1918)* in *Český časopis historický*, č. 3, roč. 88

LACINA, Vlastislav a Jan HÁJEK. *Kdy nám bylo nejlépe? Od hospodářské dezintegrace k integraci střední Evropy*. Praha: Libri, 2002. Otazníky našich dějin.

MORAVCOVÁ, Dagmar. *Československo, Německo a evropská hnutí 1929-1932*. Praha: ISE, 2001.

PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu. I.-IV*. Praha: Lidové noviny, 1991.

SEKANINA, Milan. *Kdy nám bylo nejhůře? Hospodářská krize 30. let 20. století v Československu a některá její východiska*. Praha: Libri, 2004. Otazníky našich dějin.

SLÁDEK, Zdeněk. *Malá dohoda 1919-1938: její hospodářské, politické a vojenské komponenty*. Praha: Karolinum, 2000.

SZABO, Miloš. *Pražské hřbitovy*. Praha: Libri, 2012.

ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. Česká historie.

VEBER, Václav. *Dějiny sjednocené Evropy: od antických počátků do současnosti*. Vyd. 2. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny států.

VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut, 1999.

ŽUPANIČ, Jan a Michal FIALA. *Praha 1648: nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648*. Praha: VR Atelier, 2001.

Internetové odkazy:

<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/017-1918.pdf>

<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1918/017-1918.pdf>

Obrázková příloha

Obr. č. 1 – Rudolf Hotowetz na fotografii z roku 1908

Obr. č. 2 – rodný Hotowetzův dům

Obr. č. 3 – hrob Hotowetzových na pražských Olšanech

Obr. č. 4 – dokladová fotografie Antonie Hotowetzové

Obr. č. 5 – dokladová fotografie Miloše Brdlíka

Obr. č. 6 – dokladová fotografie Rudolfa Hotowetze přibližně z roku 1920

Obr. č. 7 – Rudolf a Antonie na společné fotografii

Obr. č. 8 – společné parte

Obr. č. 1 – Rudolf Hotowetz na fotografii z roku 1908¹⁷⁰

¹⁷⁰ MÚA AV ČR; fond Národohospodářského ústavu; kt. 10, nezařazená fotografie Rudolfa Hotowetze

Obr. č. 2 – rodný Hotowetzův dům¹⁷¹

---

¹⁷¹ se nachází jako druhý zprava; fotografie ze sbírky Muzea Říčany, př. č. 423/82, inv. č. H 2691. V dnešní době už dům nestojí.

Obr. č. 3 – hrob Hotowetzových na pražských Olšanech¹⁷²

¹⁷² Vlastní foto. Hrob Rudolfových rodičů Kryštofa Ferdinanda a Františky, jeho sester Marie a Gisely a manžela Gisely, Josefa Durycha, na pražských Olšanských hřbitovech. Josef Durych (1854-1926) byl gymnaziální profesor a ředitel státního reálného gymnázia v Pardubicích. Čerpáno z: KLEČACKÝ, Martin. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849-1918*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR. s.259

Obr. č. 4 – dokladová fotografie Antonie Hotowetzové¹⁷³

---

¹⁷³ NA, fond Policejní ředitelství Praha II - všeobecná spisovna (1921-1930); kt. 1135, sign. H 2422/43, povolení k cestování

Obr. č. 5 – dokladová fotografie Miloše Brdlíka¹⁷⁴

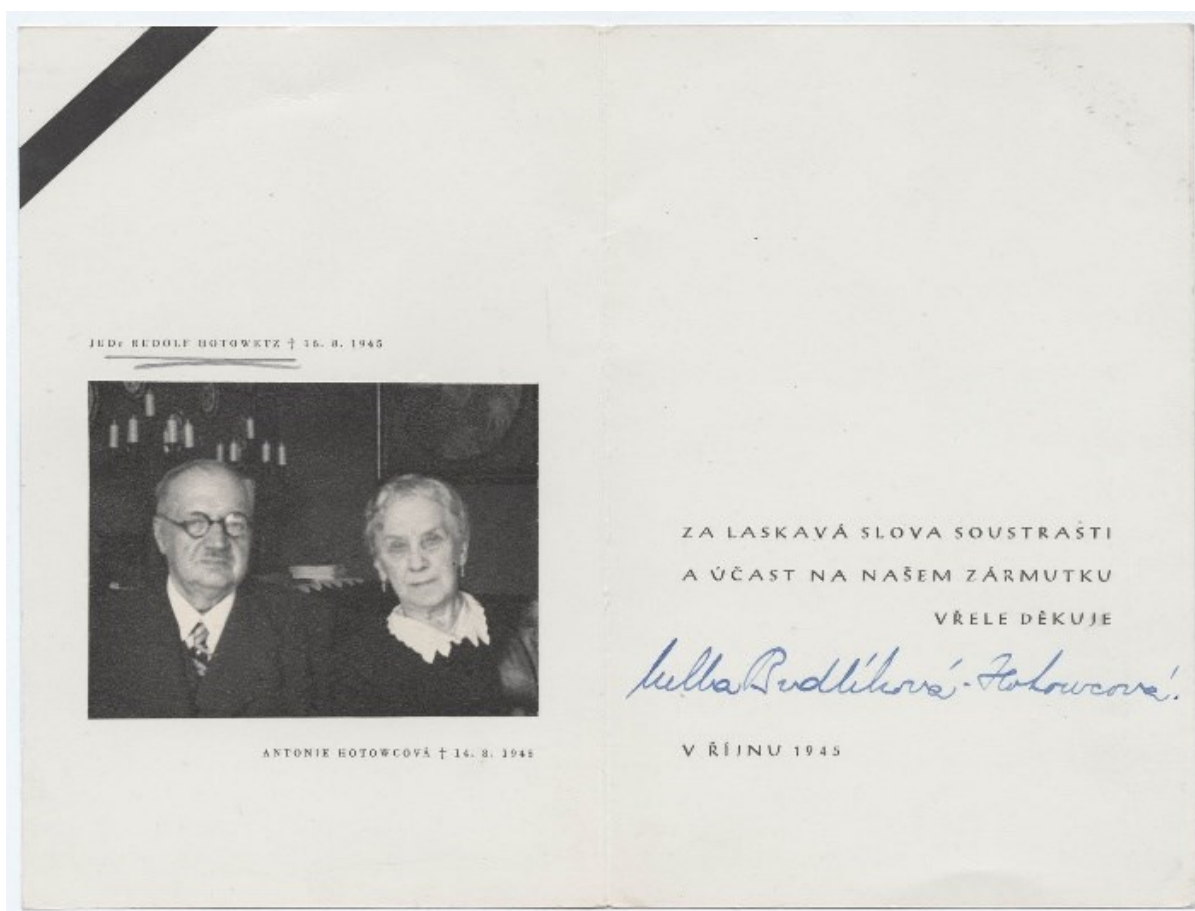
¹⁷⁴ NA, fond Policejní ředitelství Praha II - všeobecná spisovna (1941-1950); kt. 840, sign. B 2884/5, povolení k cestování

Obr. č. 6 – dokladová fotografie Rudolfa Hotowetze přibližně z roku 1920¹⁷⁵

---

¹⁷⁵ NA, fond Policejní ředitelství Praha II - všeobecná spisovna (1931-1940); kt. 6721, sign. H 3528/7, povolení k cestování

Obr. č. 7 – Rudolf a Antonie na společné fotografii¹⁷⁶

¹⁷⁶ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 2, složka Publikace a separáty, nezařazená fotografie

Hlubokým žalem sklíčení oznamujeme Vám smutnou zprávu, že dne 14. srpna 1945 po dlouhém, těžkém utrpení zesnula v 78. roce svého věku naše drahá, milovaná matka, babička, prababička a sestra, paní

Antonie Hotowcová roz. Skálová

a že dne 16. srpna 1945 v 80. roce svého věku náhle zemřel také náš drahý, milovaný otec, dědeček, pradědeček a švagr, pan

JUDr Rudolf Hotowetz

bývalý československý ministr obchodu, sekretář pražské obchodní a živnostenské komory v. v., býv. prezident Všeob. pens. ústavu v Praze, místopředseda Národohospodářského ústavu při České akademii věd a umění atd. atd.

Pohřeb žehem drahých zesnulých bude konán v krematoriu hlav. města Prahy v Praze XII ve čtvrtek dne 23. srpna 1945 v 16 hodin 30 minut.

Nechť odpočívají v pokoji!

V Praze II, Rašínovo nábř. 62, dne 17. srpna 1945.

Marie Skálová,
sestra.

Miloš Brdlík
s chotí Nadou,
vnuk.

Nella Brdlíková
roz. Hotowcová,
dcera.

Dagmar Brdlíková,
vnučka.

Eva Brdlíková,
vnučka.

Nellinka Brdlíková,
pravnučka.

Obr. č. 8 – parte¹⁷⁷

¹⁷⁷ ANTM, fond Rudolfa Hotowetze; kt. 1, sign. I., parte